ชวนคุณร่วมสำรวจสถาปัตยกรรมในเกาะรัตนโกสินทร์ไปด้วยกัน

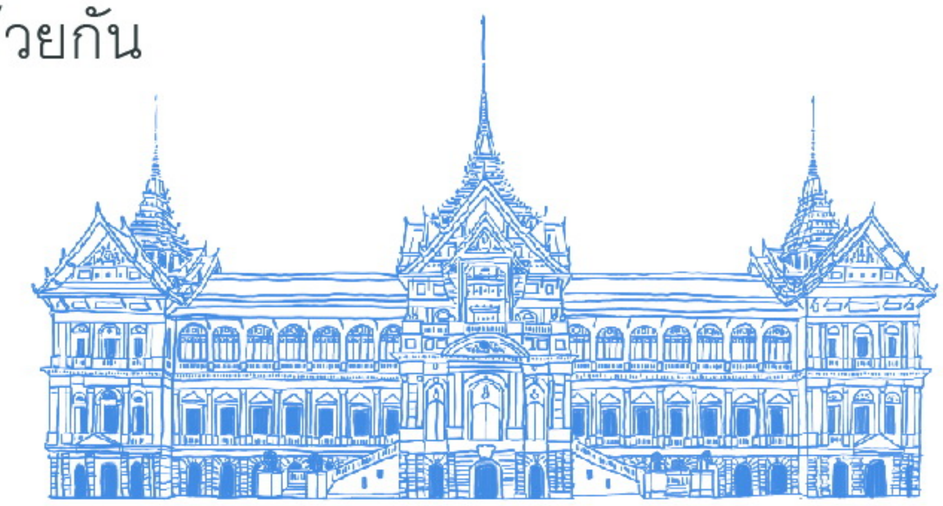

Storied
Structure

ติดเกาะ กับตึกเก่า

Architectural
awe of
Old Town
Bangkok

MUseum siam

CULTURAL
DISTRICT
2021

ติดเกาะกับตึกเก่า
Storied Structure:
Architectural awe of Old Town Bangkok

Message from National Discovery Museum Institute (Museum of Siam)

Today, many places with historical significance in Bangkok's Old Town have grown old with time - some have become deserted, some well-maintained, some repurposed, and some completely transformed to fit contemporary functions. These places from the past have a wealth of intriguing stories behind them, so it is crucial to preserve these history-rich places, which are considered cultural assets to our country.

Museum of Siam, the National Discovery Museum Institute, is housed inside one of the historical places in the Old Town. At the same time, Museum of Siam plays a role in presenting Thailand's social history, portraying stories of local communities, local wisdom, ways of life, and art and culture, through the form of a "discovery museum" which promotes fun learning which encourages its visitors to keep discovering more and use the knowledge in creative ways, while at the same time also promoting a life-long learning socitey in Thailand.

Museum of Siam has sparked the trend for learning space tourism, with an aim to inspire people to find out more about Thailand's historical and cultural places, illustrating those stories through various forms of art. Museum of Siam initiated Cultural District 2019: Art Festival to bring the old places in the Old Town area back to life, while also developing them into places where people can come and learn history. The Old Town area will thus become a living museum, and visitors can feel inspired and improve their creativity, using our country's cultural capital.

Meanwhile, the MRT Blue Line is now in use and passes through this area. In particular, Sanam Chai Station serves as a gateway to the cultural hub of Thailand. It is a good opportunity to promote this area and welcome Thais and foreigners to come explore this neighborhood, introducing them to a new learning experience in this historical area.

This guidebook is your personal compass that will take you to explore and experience important places in the past, some of which you are familiar with, and some unheard of. Museum of Siam has collected architectural information of more than 150 buildings in the Old Town, as well as their background and the evolution of Bangkok, in this **"Storied Structure"** guidebook for education, discovery, and tourism.

Rames Promyen
Director General of the National Discovery Museum Institute

สารจาก สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ (มิวเซียมสยาม)

ปัจจุบันพื้นที่สำคัญที่ทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ในเกาะรัตนโกสินทร์หลายแห่งเริ่มเสื่อมสลายไปตามกาลเวลา บางสถานที่รกร้าง บางสถานที่ได้รับการพัฒนา ปรับรูปแบบการใช้งานและเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ซึ่งในอดีตพื้นที่สำคัญเหล่านี้มีทั้งเรื่องราวประวัติที่น่าสนใจมากมาย อีกทั้งยังเชื่อมโยงกับบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ ดังนั้นการธำรงรักษาพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของประเทศจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง

มิวเซียมสยาม สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ เป็นหนึ่งในสถานที่ประวัติศาสตร์ที่สำคัญแห่งหนึ่งในพื้นที่ของเกาะรัตนโกสินทร์ และยังเป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการนำเสนอประวัติศาสตร์สังคมไทย ถ่ายทอดเรื่องราวของชุมชน ภูมิปัญญา วิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม ผ่านรูปแบบของพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้มีบรรยากาศการเรียนรู้อย่างรื่นรมย์ที่จะต่อยอดการเรียนรู้และนำไปพัฒนาอย่างสร้างสรรค์ ส่งเสริมให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ตลอดจนสนันสนุนให้เกิดกระแสของการท่องเที่ยวเชิงแหล่งเรียนรู้ ด้วยความตั้งใจที่จะปลุกกระแสของการเรียนรู้ประวัติศาสตร์พื้นที่มรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญของประเทศ ผ่านรูปแบบของการจัดทำกิจกรรมสร้างสรรค์ที่จะรวบรวมเนื้อหา ความรู้ และเล่าเรื่องราวผ่านงานศิลปะในแขนงต่างๆ มิวเซียมสยาม จึงได้จัดริเริ่มโครงการงานเทศกาลศิลปะเปิดเกาะรัตนโกสินทร์ (CULTURAL DISTRICT) ขึ้นเมื่อปี ๒๕๖๒ โดยมุ่งหวังที่จะพลิกฟื้นประวัติศาสตร์พื้นที่รอบเกาะรัตนโกสินทร์ และพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์อีกแห่งหนึ่งของประเทศ เสมือนเป็นพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิต (Living Museum) รอบเกาะรัตนโกสินทร์ ผ่านรูปแบบการเผยแพร่และสร้างสรรค์ความรู้ ที่จะต่อยอดให้เกิดแรงบันดาลใจและการใช้ความคิดสร้างสรรค์โดยมีพื้นฐานของการนำทุนทางวัฒนธรรมของประเทศมาใช้ อีกทั้งในปัจจุบันมีการเปิดให้บริการของรถไฟฟ้าสายสีน้ำเงินซึ่งมีเส้นทางผ่านพื้นที่แห่งนี้ โดยเฉพาะที่สถานีสนามไชยเป็นเสมือนประตูเชื่อมเข้าสู่พื้นที่มรดกทางวัฒนธรรมอันสำคัญของประเทศอีกด้วย จึงนับได้ว่าเป็นโอกาสอันดีที่จะส่งเสริมและเปิดพื้นที่ท่องเที่ยวแหล่งเรียนรู้สร้างสรรค์รอบเกาะรัตนโกสินทร์ให้แก่นักท่องเที่ยว และประชาชนชาวไทยได้เข้ามาสัมผัส และเปิดประสบการณ์ใหม่ในการเรียนรู้พื้นที่ประวัติศาสตร์สำคัญแห่งนี้

คู่มือการท่องเที่ยวเชิงแหล่งเรียนรู้ หรือ Guide Book จะเป็นเสมือนเข็มทิศที่จะนำพาทุกท่านไปสัมผัสและเปิดประสบการณ์ใหม่ไปกับสถานที่ประวัติศาสตร์สำคัญ ซึ่งบางสถานที่เราทุกท่านรู้จักกันดี แต่ยังมีอีกหลายสถานที่สำคัญ ที่เราอาจไม่เคยรู้จัก หรือคุ้นเคยมาก่อน มิวเซียมสยามได้รวบรวมข้อมูล สถาปัตยกรรม อาคาร ในเกาะรัตนโกสินทร์มากกว่า ๑๕๐ อาคาร ที่มีประวัติความเป็นมาพร้อมทั้งเรื่องราวบอกเล่าพัฒนาการที่เปลี่ยนไปของเมืองในพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ไว้ในหนังสือ **"ติดเกาะ กับ ตึกเก่า"** เพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษา เรียนรู้ และการท่องเที่ยวต่อไป

ราเมศ พรหมเย็น
ผู้อำนวยการสถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ

Storied Structure: Architectural awe of Old Town Bangkok

The Old Town part of Bangkok is a small area measuring only about 1,000 acres, protected by the City Wall and embraced by a moat. It has been the center of the Kingdom since Bangkok was established as the capital city.

It has been two centuries, and the Old Town, like everything else, cannot escape from change. Formerly a port town in the Ayutthaya era, it became the Kingdom's capital, and later a part of a busy metropolitan.

Let's take a look at what the Old Town has been through by looking at the buildings in it.

The architectural style of each era not only demonstrates technology evolution but also speaks volumes about the society and way of life at the time, both of which have continued to evolve over the past two centuries.

Architecture in the traditional Thai era: In the beginning, old traditions were maintained, and palaces and temples were the most significant.

Architecture in the Colonization era: In the second century, Siam interacted with Western countries, and we adapted and evolved into a more civilized version of Siam. The elite were into all things Western. New businesses emerged, and we saw schools, theaters, hospitals, military barracks, government mints, post offices, prisons, and cemeteries - these were all in Western-style buildings. The people of Siam lived in Western-style bungalows, and Western-style shophouses popped up along our roads.

Architecture in the Modern era: Things were simplified as we entered the post-industrial revolution era which brought major political changes.

Architecture in the Cold War era: The US came into power and became a role model. The city center began to lose its significance, and later became just the Old Town as gentrification emerged in other neighborhoods.

Architecture in the contemporary era now: Bangkok is the dream destination for travelers around the world, and people start to yearn for the past and come back to the Old Town. Old buildings are restored and repurposed. The Old Town area becomes a magnet once again.

Architectures in the Old Town Bangkok are where the East and the West mix, and the old and the new mingle. They show us that Bangkok is not deterred by changes, and will continue to evolve over time.

ติดเกาะกับตึกเก่า

เกาะรัตนโกสินทร์ หรือย่านเมืองเก่าของกรุงเทพฯ ของเรานั้น คือพื้นที่เล็กๆ ราว ๔ ตารางกิโลเมตร ภายในกำแพงเมือง มีคูน้ำล้อมรอบอีกชั้น

เป็นศูนย์กลางของพระนครมาตั้งแต่ตั้งกรุงแล้ว

กาลผ่านเลย เกินกว่า ๒ ศตวรรษ เกาะเมืองแห่งนี้ย่อมหนีการเปลี่ยนแปลงไปไม่พ้น

จากเมืองหน้าด่านของอยุธยา สู่ศูนย์กลางราชอาณาจักรสยาม และมหานครอันโกลาหลในปัจจุบัน

ลองมาดูซิว่า เมืองเก่าที่เราคุ้นเคย พบเจออะไรมาบ้าง โดยมองผ่านงานสถาปัตยกรรมที่ปลูกสร้างกันในเกาะรัตนโกสินทร์แห่งนี้

ยุคของงานสถาปัตยกรรม นอกจากจะแสดงให้เห็นถึงรูปแบบของตึก และเทคโนโลยีของการก่อสร้างอาคารที่เปลี่ยนแปลงไปแล้ว

ยังแสดงถึงสภาพสังคมและการใช้ชีวิตของคนเมืองกรุง ที่ผันแปรไป ตลอด ๒ ศตวรรษที่ผ่านมาได้เป็นอย่างดี

สถาปัตยกรรมยุคไทยประเพณี ในช่วงศตวรรษแรกของกรุงรัตนโกสินทร์ เมื่อเรายังครองตัวอยู่ในสังคมจารีต มีวัดกับวังเป็นสำคัญ

สถาปัตยกรรมแบบฝรั่งในยุคจักรวรรดินิยม ในช่วงศตวรรษที่สองของกรุงรัตนโกสินทร์ เมื่อเราต้องเผชิญหน้ากับชาวตะวันตก เราปรับตัวไปเป็นราชอาณาจักรสยามโฉมใหม่ มีความศิวิไลซ์ ชนชั้นนำเริ่มเห่อฝรั่ง พร้อมกับการเข้ามาของกิจการแบบใหม่ ที่เราไม่เคยรู้จักมาก่อน เราเริ่มมีโรงเรียน มีโรงละคร โรงพยาบาล โรงทหาร มีโรงงานผลิตเหรียญ มีไปรษณีย์ มีคุก มีสุสาน ล้วนเป็นตึกแบบฝรั่งทั้งสิ้น เราอยู่เรือนบังกะโลอย่างฝรั่ง ริมถนนสร้างตึกแถวก็เป็นแนวฝรั่งด้วยเช่นกัน

สถาปัตยกรรมยุคโมเดิร์น รูปแบบลดทอน เรียบง่าย สะท้อนสภาพสังคมสมัยใหม่หลังปฏิวัติอุตสาหกรรม อันนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงใหญ่ทางการเมือง

สถาปัตยกรรมยุคสงครามเย็น ที่มีอเมริกาเป็นผู้นำและต้นแบบ เกาะรัตนโกสินทร์เริ่มถูกลดบทบาทลง กลายเป็นเพียงย่านเมืองเก่า ด้วยความเจริญเคลื่อนตัวไปยังที่อื่น

สถาปัตยกรรมร่วมสมัยในวันนี้ ยุคที่กรุงเทพฯ เป็นหมุดหมายของนักท่องเที่ยวจากทั่วโลก เริ่มมีการโหยหา กลับเข้ามาสู่เมืองเก่า ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์อาคารเก่าเพื่อหน้าที่ใช้สอยใหม่ ย่านเมืองเก่ากลับมาหอมหวานอีกครั้ง

สถาปัตยกรรมในเกาะรัตนโกสินทร์นี้เอง ที่ที่ตะวันออกพบตะวันตก ความเก่าพบความใหม่ บอกให้เรารู้ว่ากรุงเทพมหานครแห่งนี้ไม่เคยท้อต่อการเปลี่ยนแปลง และจะเจริญเติบโตต่อไปไม่หยุดนิ่ง

ชวนคุณมาลอง “ติดเกาะกับตึกเก่า” กัน

สารบัญ I contents

A

วิมานพระอินทร์ ตึกไทยในวังหลวง

A01 พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยมโหสูรยพิมาน 11
A02 พระที่นั่งสนามจันทร์ 13
A03 พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท 14
A04 พระที่นั่งอาภรณ์พิโมกข์ปราสาท 16
A05 พระที่นั่งสุทไธศวรรย์ปราสาท 17

วิมานกษัตริย์องค์ที่สอง ตึกไทยในวังหน้า

A06 พระที่นั่งพุทไธสวรรย์ 20
A07 พระที่นั่งอิศราวินิจฉัย 22
A08 พระที่นั่งศิวโมกขพิมาน 23
A09 ศาลาสำราญมุขมาตย์ 24
A10 ศาลาลงสรง 24

บ้านพี่เรือนน้อง วังหลวง VS วังหน้า 25

เหล้าเก่าในขวดใหม่ ตึกใหม่ไทยประเพณี

A11 ศาลหลักเมืองกรุงเทพ 26
A12 พระที่นั่งลานพลับพลามหาเจษฎาบดินทร์ 27
A13 พระที่นั่งสันติชัยปราการ 28

ท้องพระโรงแบบไทย วังเจ้านายใช่จะเว่อร์วัง

A14 ตำหนักแดง 30
A15 ท้องพระโรงวังท่าพระ 31
A16 ท้องพระโรงวังบ้านหม้อ 31
A17 ท้องพระโรงวังท้ายวัดพระเชตุพนฯ 32

รั้วรอบขอบเมือง

A18 ป้อมพระสุเมรุ 34
A19 ป้อมมหากาฬ 35
A20 กำแพงเมือง ประตูพระนคร 35
A21 หอกลอง 36
A22 เกย 36

B

วัดเก่าก่อนตั้งกรุง

B01 ศาลาการเปรียญวัดโพธิ์ 39

วัดใหม่ครั้งตั้งกรุง

B02 วัดพระแก้ววังหลวง 40
B03 วัดสุทัศนเทพวราราม 44

วัดน้อยใหญ่ในรัชกาลที่ ๓

B04 วัดพระเชตุพน 47
B05 วัดพระแก้ววังหน้า 58
B06 วัดราชนัดดา 59

ศิลปะลูกผสม พระราชนิยมในรัชกาลที่ ๓

B07 วัดบวรนิเวศวิหาร 63
B08 วัดเทพธิดาราม 67

วัดโฉมใหม่ในรัชกาลที่ ๔

B09 วัดราชประดิษฐ์ 70

วัดไทยสไตล์ฝรั่ง

B10 วัดราชบพิธ 72

C

สยามใหม่ ศิวิไลซ์สายฝรั่ง

C01 หอนาฬิกาพระที่นั่งภูวดลทัศไนย 77
C02 สวนสราญรมย์ 78
C03 พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท 80
C04 หอคองคาเดีย 82
C05 สุสานหลวง วัดราชบพิธ 83
C06 โรงทหารหน้า 86
C07 โรงเรียนนายทหารสราญรมย์ 88
C08 โรงสกูลสุนันทาลัย 90
C09 ตึกยาว โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย 92
C10 คุกมหันตโทษ 94
C11 โรงกษาปณ์สิทธิการ 96
C12 โรงพิมพ์บำรุงนุกูลกิจ 98
C13 กรมทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ 99
C14 สถานีตำรวจนครบาลพระราชวัง 100
C15 อาคารกระทรวงพาณิชย์ 101

D

ตึกฝรั่ง วังเจ้านาย

D01 พระที่นั่งอิศเรศราชานุสรณ์ 105
D02 พระราชวังสราญรมย์ 107
D03 วังวรวรรณ 109
D04 วังกรมพระสมมตอมรพันธุ์ 111
D05 ตำหนักหม่อมเจ้าจรูญศักดิ์ 112
D06 วังมะลิวัลย์ 113
D07 วังจักรพงษ์ 114
D08 ตำหนักเพ็ชร วัดบวรนิเวศวิหาร 115

E

ผู้ดีเดินตรอก

E01 บ้านพระศรีสาคร 119
E02 บ้านลับ หลังร้านนม 120
E03 บ้านร้อยปี ตรอกตึกดิน 121
E04 บ้านละครไทยศิริ 122
E05 บ้านจงเกษม 123
E06 บ้านเขียว ตรอกตึกดิน 123
E07 บ้านพระยาวิเศษสงคราม 124
E08 บ้านนพวงศ์ 124
E09 บ้านหลวงสุนทรนุรักษ์ (บ้านวรรณโกวิท) 125
E10 บ้านพระวิทยานุวัติการ (บ้านมะเฟือง) 126
E11 บ้านหลวงบรรสบวิชาฉาน 126
E12 บ้านขุนประเสริฐทะเบียน 127
E13 บ้านหมอหวาน 128
E14 บ้านหมอฟื้น บุณยะรัตเวช 129
E15 บ้านขุนทรงสุขภาพ 130
E16 บ้านเทพทับ 132
E17 บ้านพระยาพิทักษ์เทพมณเฑียร 133
E18 บ้านหลวงสวัสดิ์วรฤทธิ์ 134
E19 บ้านขุนวิสุทธิสมบัติ 134
E20 บ้านพระยาอรรถวิรัชวาทเศรณี 135
E21 บ้านผ่านฟ้า 136
E22 บ้านบุระเกษตร 137
E23 บ้านพระยามหาวินิจฉัยมนตรี 138
E24 บ้านพระยาอาทรธุรศิลป์ 139
E25 ร้านอาหารนัมเบอร์วัน 138

F

คนนอกเดินถนน

ตึกแถวชั้นเดียวแบบจีน 142
F01 ตึกแถวถนนดินสอ
F02 ตึกแถวตรอกสะเต๊ะ
F03 ซากตึกแถวชั้นเดียว
F04 ตึกแถวซอยสุขา

ตึกแถวแนวปีนัง 143
F05 ตึกแถวถนนบำรุงเมือง
F06 ตึกแถวประตูผี เชิงสะพานสมมตอมรมารค
F07 ตึกแถวถนนแพร่งนารา
F08 ตึกแถวตรงข้ามแพร่งนารา

ตึกแถวรุ่นพิมพ์นิยม 144
F09 ตึกแถวย่านแพร่งภูธร
F10 ตึกแถวซอยสระสรง ลงท่า
F11 ตึกแถวถนนตะนาว
F12 ตึกแถวถนนจักรพงษ์

ตึกแถวแนวฝรั่ง
F13 ตึกแถวถนนเจริญกรุง 145
F14 ตึกแถวเชิงสะพานมอญ 145
F15 ตึกแถวซอยพระยาศรี 146
F16 ตึกแถวสี่ก๊กพระยาศรี 146
F17 ตึกแถวบ้านหม้อ “บุคคลักษ์” 147
F18 ตึกแถวบ้านหม้อ 147
F19 ตึกแถวหน้าพระลาน 148
F20 ตึกแถวท่าช้าง 148
F21 ตึกแถวท่าเตียน 148

ตึกแถวกันสาด ค.ส.ล. 149
F22 ตึกแถวถนนพระสุเมรุ หน้าวัดบวร
F23 ตึกแถวถนนพระสุเมรุ ย่านผ่านฟ้า
F24 ตึกแถวถนนตะนาว แยกคอกวัว
F25 ตึกแถวโค้งถนนพระอาทิตย์

ตึกแถวหลังคาดาดฟ้า
F26 ตึกกมลสุโกศล 150
F27 ตึกวรพรต 150
F28 ตึกคัคณางค์ 150
F29 ตึกฟาซาล (ห้าง อี. แอม. กาติ๊บ) 151
F30 ตึกแถวโค้งเสาชิงช้า 151
F31 ตึกแถวถนนจักรเพชร ปากทางเข้าสะพานหัน

G

ไทยใหม่ รัฐทันสมัยสุดโมเดิร์น
G01 ตำหนักใหม่กรมพระสวัสดิวัดนวิศิษฏ์ (ทำเนียบท่าช้าง) 153
G02 สุขุมาลอนามัย 154
G03 สะพานพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก 155
G04 โรงมหรสพหลวง ศาลาเฉลิมกรุง 157
G05 โรงเรียนช่างพิมพ์วัดสังเวช 160
G06 ตึกโดม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และการเมือง 161
G07 อาคารศาลยุติธรรม 163
G08 อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย 165
G09 อาคารพาณิชย์ริมถนนราชดำเนินกลาง 167
โลลิต้าไนท์คลับ 168
วิทยาศรมและศึกษาภัณฑ์ 168
โรงแรมสุริยานนท์ 169
ตึกไทยนิยม 169
อาคารรอบอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย 170
อาคารตรงสี่แยกคอกวัว 171
โรงแรมรัตนโกสินทร์ 171
G10 อาคารสโมสรราษฎร์สราญรมย์ 172
G11 ตึกกลาง โรงเรียนเพาะช่าง 173
G12 โรงละครแห่งชาติ 174
G13 ศาลาว่าการกรุงเทพมหานคร 175

H

เมืองเก่ากับตึกใหม่ ในยุคอเมริกันจำ
H01 อาคารกรมประชาสัมพันธ์หลังที่สอง 176
H02 ห้างไนติงเกล 178
H03 อาคารคณะพาณิชย์ศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ 179
H04 ธนาคารกสิกรไทย สาขาถนนมหาไชย 180
H05 อาคารสำนักงานและคลังสินค้า มาสด้า ถนนมหาไชย 181

I

ตึกร่วมสมัย ไทยแบบไหน
I01 หอไตร วัดมหาธาตุ 182
I02 ทาวน์เฮ้าส์เชิงสะพานพระปิ่นเกล้า 183
I03 ดิโอลด์สยามพลาซ่า 183
I04 หอสมุดปรีดี พนมยงค์ 184

J

ตึกเก่า ในวันใหม่
J01 เดอะภูธร 187
J02 ๑๙๐๕ เฮอริเทจ คอร์เนอร์ 187
J03 เดอะเนเบอร์ภูธร 187
J04 ร้านฟาร์มทูเทเบิ้ลไฮด์เอ้าท์ 188
J05 ร้านแมคโดนัลด์ สาขาราชดำเนิน 188
J06 หอศิลป์ร่วมสมัยราชดำเนิน 189
J07 หอสมุดเมืองกรุงเทพมหานคร 190
J08 โรงแรมเชิญ 190
J09 วิลล่าเดอพระนคร 192
J10 สวนลอยฟ้าเจ้าพระยา 193

K

ก.ท.ม. เมืองสหประชาชาติ
K01 มัสญิดจักรพงษ์ 194
K02 มัสญิดบ้านตึกดิน 196
K03 คุรุดวาราศรีคุรุสิงห์สภา 197
K04 เทวมันทิร (วัดเทพมณเฑียร) 198
K05 ศาลเจ้าแม่ตะเคียนทอง 198
K06 สุสานญี่ปุ่น 199
K07 นครวัดจำลอง 199
K08 ตึกถาวรวัตถุ 200
K09 อนุสาวรีย์ทหารอาสาสงครามโลกครั้งที่ ๑ 201

L

ตึกเก่าไป ตึกใหม่มา
L01 พลับพลาสูง วังหน้า 203
L02 วังบูรพาภิรมย์ 204
L03 ห้างแบดแมน แอนโก 205
L04 ตึก บี. กริม ที่สามยอด 206
L05 โรงละครปรีดาลัย 207
L06 ตลาดมิ่งเมือง 209
L07 ห้าง บี. กริม หน้าวังบูรพา 210
L08 อาคารหัวมุมสี่แยกคอกวัว 210
L09 ศาลาเฉลิมไทย 211
L10 อาคารศาลสถิตย์ยุติธรรม 212
L11 อาคารศาลฎีกาหลังเก่า 212
L12 ห้างสรรพสินค้านิวเวิลด์ 213

ประตูเก่าเล่าเรื่อง 214
ประตูเมืองพระนคร • ประตูผี • ประตูช่องกุด • ซากประตูวังกรมหลวงจักรเจษฎา • ซุ้มประตูวัดโพธิ์ • ซุ้มประตูวัดราชบพิธ • ประตูพิมานไชยศรี • ประตูวังสรรพศาสตร์ • ประตูเหล็กหล่อ สวนสราญรมย์ • ประตูคฤหาสน์ท่านเจ้าคุณอิศรเสนา • ซุ้มประตูบ้านหลวงศิลป์ประสิทธิ์ • ซุ้มประตูภายในชุมชนหลังวัดราชนัดดา • ประตูบ้านขุนวิสุทธิสมบัติ • ซุ้มประตูบ้าน พ.ท. ยวง เจริญจันทร์

วิมานพระอินทร์ ตึกไทยในวังหลวง

Architectural Traditions of the Grand Palace

เมื่อครั้งแรกสร้างกรุงเทพมหานครเป็นราชธานีแห่งใหม่นั้น หัวใจสำคัญของพระนครก็คือ “พระบรมมหาราชวัง” ซึ่งถือเป็นศูนย์กลางของความศักดิ์สิทธิ์ และแสดงถึงพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ คำว่า “กรุงเทพมหานคร” หมายถึง “พระนครอันยิ่งใหญ่ดุจเมืองแห่งเทพ” ซึ่งเทพในที่นี้ก็คือ พระมหากษัตริย์ ผู้ทรงเปรียบพระองค์เป็นดั่งพระอินทร์

วังหลวงที่สร้างขึ้นใหม่นี้ จึงเป็นเสมือนภาพจำลองของวิมานพระอินทร์บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์นั่นเอง

When Bangkok was first established as the new capital of Thailand, the heart of the city was the Grand Palace, which was central to the king’s absolute power as the king was likened to Indra, a god.

The newly built Grand Palace was thus constructed to emulate Indra’s heavenly home.

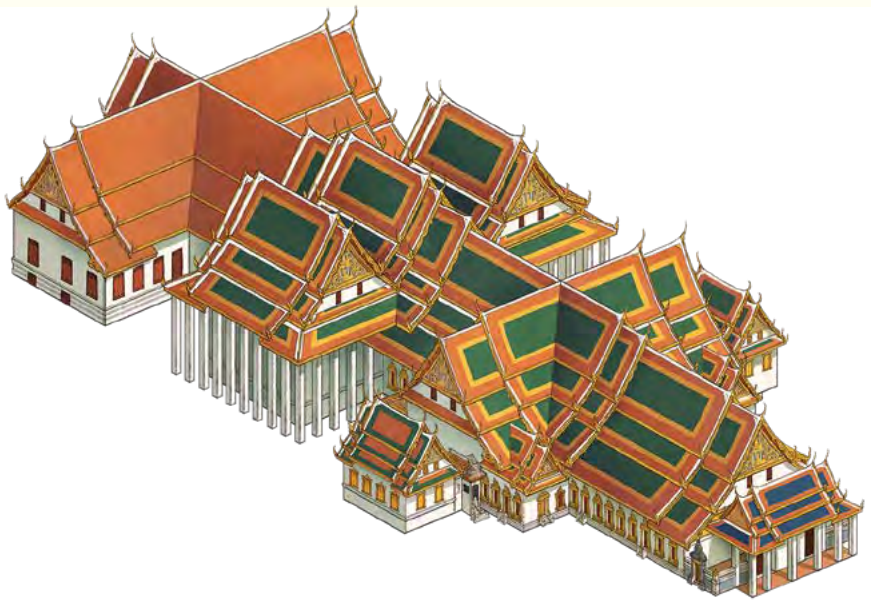

พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย มไหสูรยพิมาน A01

ไม่ว่าใครก็ตามที่มีโอกาสได้เข้าไปในพระบรมมหาราชวัง หรือกระทั่งผู้ที่สนใจศิลปสถาปัตยกรรมโดยเฉพาะ ไม่อาจพลาดการชมพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยไปได้ ถือเป็นอาคารที่สำคัญหลังหนึ่งภายในพระบรมมหาราชวัง

ตัวพระที่นั่งเป็นอาคารท้องพระโรงแบบจารีตที่ใช้สำหรับพระมหากษัตริย์เสด็จฯ ออกขุนนาง ออกมหาสมาคม และประกอบพระราชพิธีสำคัญต่างๆ มาตั้งแต่อดีต และยังคงใช้งานมาจวบจนทุกวันนี้

สันนิษฐานว่า ในสมัยรัชกาลที่ ๑ ครั้งเริ่มสร้างนั้น ยังเป็นโถงโล่ง ไม่มีฝาผนัง

ต่อมาได้ก่ออิฐถือปูนกั้นผนังขึ้นเพิ่มเติมในสมัยรัชกาลที่ ๓

Amarin Winitchai Throne Hall in the Grand Palace was constructed in the reign of King Rama I-III (late 18th century - early 19th century). The Throne Hall followed traditional Thai architecture and has long been used for the king’s royal duties and prestigious royal ceremonies, up until today.

หลังคาของพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย มุงด้วยกระเบื้องเคลือบสีเขียวเป็นหลัก ที่ขอบหลังคามุงด้วยสีส้ม แล้วตัดเส้นระหว่างทั้งสองสีด้วยกระเบื้องเคลือบสีเหลือง ที่เรียกว่า “ลวดสีเหลือง”

สำหรับท้องพระโรงส่วนหน้าที่สร้างในแนวขวางนั้น มุงด้วยกระเบื้องหลังคาสีขาบหรือสีน้ำเงินเข้ม เนื่องจากเป็นการต่อเติมขึ้นมาภายหลังในสมัยรัชกาลที่ ๔

เรื่องเล่าชาวเกาะ

มุงกระเบื้องลักสี

การมุงกระเบื้องเคลือบสีของพระที่นั่งในวังหลวงนั้น เรียกว่า “มุงลักสี”

เป็นการมุงกระเบื้องหลังคาด้วยสีหนึ่งเป็นหลัก แล้วขัดด้วยกระเบื้องอีกสีหนึ่ง (ซึ่งมักเป็นคู่สีตรงข้าม) โดยกระเบื้องเคลือบที่ใช้มีอยู่ด้วยกัน ๕ สี คือ สีเหลือง สีส้ม สีเขียว สีขาบ (น้ำเงินเข้ม) และสีน้ำตาลแดง

แต่ส่วนใหญ่มักใช้สีส้ม สีเขียว และสีขาบเป็นหลัก ตามด้วยการใช้สีรองตัดเส้น หรือล้อมเป็นกรอบ โดยมีทั้งแบบมุงลักสี ๒ ชั้น และลักสี ๓ ชั้น เช่นหลังคาพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยองค์นี้

A 01 Amarin Winitchai Throne Hall
The Grand Palace, Na Phra Lan Rd.
8.30am-3.30pm
02 623 5500 / 02 623 5499
www.royalgrandpalace.th
Not Open to the Public

Diego Delso, delso.photo, License CC-BY-SA

The Throne Hall is a vast space, big enough to fit a large number of people. At the center is a throne, placed under a nine-tiered royal umbrella, symbolic of the king. On the far end of the hall is another throne. Both thrones have been meticulously crafted as they were intended for royal ceremonies.

Outside, the gables of the building feature carving of Indra residing above his palace.

ท้องพระโรง

เนื่องจากพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ใช้เพื่อเป็นท้องพระโรง ดังนั้นพื้นที่ภายในจึงต้องสามารถรองรับผู้คน ทั้งพระบรมวงศานุวงศ์และขุนนางต่างๆ เป็นจำนวนมาก

ด้วยเหตุนี้จึงสร้างให้เป็นห้องโถงขนาดใหญ่ เพื่อให้เหมาะสำหรับเป็นที่ประชุมชนนั่นเอง

พระที่นั่งบุษบกมาลา

ที่ด้านท้ายสุดของห้องโถง เป็นที่ตั้งของพระที่นั่งบุษบกมาลามหาจักรพรรดิพิมาน

ตัวบุษบกเป็นทรงปราสาทยอดแหลม

ใช้เป็นพระราชบัลลังก์สำหรับพระมหากษัตริย์เสด็จฯ ขึ้นประทับ ในงานมหาสมาคมต่างๆ

พระที่นั่งพุดตาน

พระที่นั่งพุดตานกาญจนสิงหาสน์ ตั้งอยู่ด้านหน้าบุษบกมาลา ภายใต้พระนพปฎลมหาเศวตฉัตร

เป็นพระราชอาสน์ที่ประทับของพระเจ้าอยู่หัวในงานพระราชพิธีสำคัญต่างๆ

เสา

เมื่อแรกเริ่มก่อสร้างในสมัยรัชกาลที่ ๑ ใช้เสาไม้กลม

ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๓ ได้ก่ออิฐหุ้มเสาไม้เดิมจนกลายเป็นเสาทรงเหลี่ยมขนาดใหญ่

ตลอดจนมีการเขียนลวดลายเลียนแบบผ้านุ่ง โดยมีท้องผ้าเป็นลายดอกไม้ ส่วนหัวเสาและโคนเสา คือ เชิงผ้า เขียนเป็นลายกรวยเชิง

คอสอง

คานที่วางพาดระหว่างหัวเสาเหล่านี้ เรียกว่า “คอสอง”

ทำหน้าที่ในการรับน้ำหนักโครงสร้างหลังคาหน้าจั่วให้ถ่ายลงมาสู่ตัวเสา

คอสองคือผนังก่ออิฐเสริมขึ้นที่ด้านบนของคานไม้ที่พาดระหว่างหัวเสา เพื่อเพิ่มความแข็งแรง (เป็นที่มาของการเรียกคอสองกันว่า เครื่องก่อท้องไม้)

จากการใช้คานไม้นี้เอง ทำให้มีข้อจำกัดเรื่องความยาว และน้ำหนักที่สามารถแบกรับได้ จะสังเกตเห็นได้ว่าช่วงเสาของพระที่นั่งนี้จึงค่อนข้างถี่

นอกจากนี้แล้วยังมีการเขียนภาพเทพชุมนุมตกแต่งบริเวณผนังตรงคอสองนี้อีกด้วย

พื้น

พื้นภายในพระที่นั่งปูด้วยหินอ่อนในแนวทแยง เพื่อช่วยพรางตาให้ท้องพระโรงแลดูกว้างขวางใหญ่โตขึ้น

หน้าบันของพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย จำหลักลายรูปพระอัมรินทราธิราช ประทับเหนือวิมานปราสาทสามยอด

มาถึงตรงนี้ หลายคนอาจสงสัยว่า... ทำไมต้องเป็นรูปพระอมรินทร์หรือพระอินทร์ด้วย?

เหตุที่ต้องเป็นพระอินทร์นั้น ก็สืบเนื่องมาจากรัชกาลที่ ๑ ทรงเปรียบพระองค์เองเป็นดั่งมขมาณพ สัตบุรุษที่สร้างศาลาจนได้เป็นพระอินทร์ เสมือนกับพระองค์ที่เพียรปฏิบัติชอบ สั่งสมบารมีจนได้ขึ้นครองราชย์เป็นพระมหากษัตริย์

และด้วยคติความเชื่อดังกล่าว จึงทำให้รัชกาลที่ ๓ ตั้งชื่อพระที่นั่งองค์นี้ว่า “อมรินทรวินิจฉัย” ด้วยว่ากษัตริย์เป็นดั่งพระอินทร์นี้เอง

ScorpianPK

พระที่นั่งสนามจันทร์ A02

พระที่นั่งองค์น้อย ที่ตั้งอยู่ด้านข้างของพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย เป็นศาลาไม้ขนาดกะทัดรัดที่รัชกาลที่ ๒ โปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นเพื่อเป็นศาลาประทับในยามลำลอง

ด้วยลักษณะที่เป็นศาลาโล่งทรงไทย หลังคาจั่วมีชายคาปีกนกทั้งสี่ด้าน ทำให้พระที่นั่งสนามจันทร์ถือเป็นภาพจำของศาลาไทยได้เป็นอย่างดี

ที่สำคัญแม้เห็นศาลาหลังกระจิริดเพียงแค่นี้ (ด้านในมีแท่นที่ประทับขนาดเท่าฟูกเตียงนอนในปัจจุบันเท่านั้น) แต่ขอบอกว่าจิ๋วแต่แจ๋ว เพราะด้วยฐานานุศักดิ์ของอาคารที่สร้างขึ้นให้พระมหากษัตริย์ได้ประทับแล้ว ก็ต้องจัดเต็มไปด้วยการประดับประดา ไม่ว่าจะการปิดทองหรือติดกระจกวิบวับล้วนนำมาประดับประโคมให้อย่างสมพระเกียรติ

Sanam Chan Pavilion is a small wooden pavilion located next to Amarin Winitchai Throne Hall. It was constructed in the reign of King Rama II and was used for informal occasions.

A02 Sanam Chan Pavilion
The Grand Palace, Na Phra Lan Rd.
8.30am-3.30pm
02 623 5500 / 02 623 5499
www.royalgrandpalace.th
Not Open to the Public

พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท A03

อาคารทรงจตุรมุข (คือมีมุขสี่ทิศ ทำให้มีแผนผังเป็นรูปกากบาท) ยกพื้นสูง มีหลังคาเป็นทรงปราสาทยอดแหลมนี้ คือ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท อันเป็นพระที่นั่งสำคัญอีกองค์หนึ่งในหมู่มหาปราสาทภายในพระบรมมหาราชวัง

ยอดปราสาทของพระที่นั่งองค์นี้ เรียกว่าทรง “จอมแห” ซึ่งถือว่ามีสัดส่วนที่สวยงามเป็นเอกลักษณ์ ด้วยทรวดทรงที่สอดประสานลงตัวรับกับโครงหลังคาหน้าจั่วลดชั้นสี่ชั้นที่อยู่ต่อลงมาทางด้านล่าง

มุมหลังคาทั้งสี่ด้าน (เรียกกันว่า รักแร้) ติดตั้งรูปสลักลอย ตัวรูปครุฑยุดนาค เพื่อใช้รองรับเครื่องยอดปราสาท ตามคติความเชื่อทางจักรวาลวิทยา

Dusit Maha Prasat Throne Hall was built in the reign of King Rama I (late 18th century). The layout features four gable ends, and featured on the gables are carvings of Narai on Garuda, which is a symbol of the monarch. The distinctive features of this Throne Hall are the spire on the roof and Garuda and Naga figures on the four corners of the roof.

ซุ้มพระทวารและพระบัญชร (ประตูและหน้าต่าง) ทำเป็นซุ้มยอดทรงมณฑป คือ ยอดปลายแหลม โดยซุ้มประตูหน้าต่างยอดปราสาทเช่นนี้ เป็นรูปแบบที่สงวนไว้เฉพาะพระที่นั่งภายในวังหลวงเท่านั้น

ดังนั้นหากไปที่วังหน้า (พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนครในปัจจุบัน) จะเห็นได้ว่าซุ้มประตูและหน้าต่าง จะเป็นซุ้มอีกรูปแบบหนึ่งที่เรียกว่า ซุ้มบันแถลง (ซุ้มทรงจั่ว) เป็นนัยที่รู้กันโดยทั่วไปว่าวังหน้านั้นไม่อาจเทียบชั้นทำซุ้มยอดมณฑปได้

ครุฑแบกปูนปั้นประดับที่ส่วนยอดชั้นเรือนธาตุของปรางค์ วัดราชบูรณะ จังหวัดอยุธยา เป็นคติที่รับมาจากการสร้างปราสาทหินของขอมตามความเชื่อทางจักรวาลวิทยา ที่เปรียบองค์ปรางค์เป็นเขาพระสุเมรุ โดยมีครุฑเฝ้าอยู่ที่ตีนเขา

A 03 Dusit Maha Prasat Throne Hall
The Grand Palace, Na Phra Lan Rd.
8.30am-3.30pm
02 623 5500 / 02 623 5499
www.royalgrandpalace.th

หน้าบันทั้งสี่ทิศของพระที่นั่งดุสิตฯ ติดตั้งประติมากรรมสลักลอยตัวรูป “นารายณ์ทรงสุบรรณ” (นารายณ์ทรงครุฑสัตว์พาหนะ) อันเป็นสัญลักษณ์ของพระมหากษัตริย์ ซึ่งเชื่อว่าเป็นนารายณ์อวตาร ต่างจากหน้าบันของพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยที่เป็นรูปพระอินทร์

องค์ประกอบหลังคาและหน้าจั่วของพระที่นั่งดุสิตฯ ประดับด้วยเครื่องลำยองต่างๆ ซึ่งใช้แสดงถึงฐานานุศักดิ์ของงานสถาปัตยกรรมดังนี้

นาคสะดุ้ง คือ เครื่องไม้ประดับหลังคาที่สะบัดเป็นลอนโค้งขึ้นลงไปมา คล้ายนาคเลื้อยมาแล้วสะดุ้งเกี่ยวแป้ไว้ เป็นเครื่องลำยองที่ทำได้เฉพาะในวัดและวังหลวงเท่านั้น

หางหงส์ ขึ้นชื่อว่า หางของหงส์ แต่ลงท้ายกลับแกะให้กลายเป็นหัวของนาค หางหงส์ที่พระที่นั่งดุสิตฯ มีเอกลักษณ์เฉพาะที่เรียกกันว่า **“นาคเบือน”** นาคเบือนในที่นี้ไม่ใช่นาคทั่วไปที่แซเชือนเบือนหน้าหนี แต่นี่เป็นนาคที่เบือนหน้าจิกตาตรงเข้าหากล้องจ้องถ่ายเสมือนเซลฟี ถือเป็นลูกเล่นของช่างในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ที่พบได้เฉพาะที่หน้าบันของพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาทแห่งนี้ และที่พระที่นั่งอาภรณ์พิโมกข์ปราสาทที่ตั้งอยู่ข้างกันเท่านั้น

ในอดีตเมื่อมีพระบรมวงศานุวงศ์ชั้นสูงฝ่ายในบางพระองค์สิ้นพระชนม์ ก็โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งพระศพบนพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาทนี้ จนกลายเป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่สืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน

เมื่อแรกสร้างโถงภายในมีเสาตั้งอยู่สี่จุด เพื่อรองรับน้ำหนักของยอดหลังคาปราสาท ต่อมาได้มีการตรวจสอบแล้วว่าเสาดังกล่าวไม่มีผลต่อการรับน้ำหนักโครงสร้างหลังคาแต่อย่างใด จึงให้รื้อถอนออก ทำให้พื้นที่เปิดโล่งขึ้นไม่มีเสามาบังให้รกตา แต่เพื่อสร้างความมั่นใจในความมั่นคงของโครงสร้างยิ่งขึ้น รัชกาลที่ ๖ จึงให้สร้างเสาคอนกรีตเสริมเหล็กมาทดแทนที่ผนังทั้งสี่มุม ซึ่งถือว่าเป็นการนำเทคโนโลยีการก่อสร้างสมัยใหม่ในยุคนั้น มาใช้กับงานสถาปัตยกรรมแบบจารีตประเพณีอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน

Dusit Maha Prasat Throne Hall has long been used for royal funerals for kings and royal family members, and the tradition still continues today.

เรื่องเล่าชาวเกาะ

กว่าจะเป็นพระที่นั่งดุสิต

The Kingdom and People of Siam
Sir John Bowring 1855

รัชกาลที่ ๑ โปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระที่นั่งจตุรมุขทรงปราสาทขึ้น ตามแบบพระที่นั่ง “สรรเพชญปราสาท” ในพระราชวังหลวงของกรุงศรีอยุธยา โดยให้ชื่อพระที่นั่งองค์ใหม่นี้ว่า “อินทราภิเษกมหาปราสาท”

เมื่อแล้วเสร็จ ทรงเสด็จฯ รับพระราชพิธีบรมราชาภิเษกที่พระที่นั่งแห่งนี้

ก่อนที่พระที่นั่งอินทราภิเษก จะไฟไหม้ไปในปี ๒๓๓๒

รัชกาลที่ ๑ จึงทรงให้สร้างพระที่นั่งอีกองค์ขึ้นมาทดแทนในลักษณะคล้ายพระที่นั่ง “สุริยาสน์อมรินทร์” ของอยุธยา เพื่อใช้เป็นท้องพระโรงออกว่าราชการ พระที่นั่งองค์ใหม่ สร้างแล้วเสร็จในปี ๒๓๓๘ ให้ชื่อว่าพระที่นั่ง “ดุสิตมหาปราสาท”

พระที่นั่งอาภรณ์พิโมกข์ปราสาท A04

เป็นพระที่นั่งขนาดย่อมที่ตั้งอยู่เคียงกับพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๔ ด้วยไม้ทั้งองค์ มีลักษณะเป็นโถงจตุรมุขยอดปราสาท ไม่มีผนัง ยกพื้นสูงเสมอกำแพงเพื่อใช้เป็นพลับพลาสำหรับประทับพระราชยาน ไม่ว่าจะเป็นพระคชาธาร (ช้าง) หรือพระเสลี่ยง ถือว่าเป็นพระที่นั่งที่มีสัดส่วนทรวดทรงอันงดงามเป็นอย่างมาก จนนำไปเป็นต้นแบบให้กับพระที่นั่งและศาลาอีกหลายองค์ต่อมา

ยอดปราสาททรงมณฑป เช่นเดียวกับพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท

หลังคาซ้อนชั้น ๔ ชั้น ดาดด้วยดีบุก โดยการนำดีบุกมาหล่อเป็นแผ่นแล้วมุงแทนกระเบื้อง

หางหงส์แบบ “นาคเบือน” คือหัวนาคเบือนหน้าหันข้างมองตรงออกมา เช่นเดียวกับพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาทที่อยู่เคียงกัน

หน้าบันจำหลักลายพระอัมรินทราธิราช (พระอินทร์) เช่นเดียวกับพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย เป็นสัญลักษณ์แทนกษัตริย์แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ที่เปรียบตัวเองเป็นดั่งพระอินทร์

Supanut Arunoprayote

Aphon Phimok Prasat Pavilion was built in the reign of King Rama IV (middle 19th century). It is a wooden structure, perched high above the ground to serve as a platform for mounting on an elephant or a palanquin. The roof tiles are made of tin, while the gables feature Indra’s figures.

ภาพพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท (องค์ใหญ่) และพระที่นั่งอาภรณ์พิโมกข์ปราสาท (องค์เล็กด้านหน้า) ที่เพิ่งสร้างใหม่ ในหนังสือ “บันทึกการเดินทางของอ็องรี มูโอต์ ในสยาม กัมพูชา ลาว และอินโดจีนตอนกลางส่วนอื่นๆ” โดย อ็องรี มูโอต์ นักสำรวจชาวฝรั่งเศส ที่เดินทางเข้ามาในสยามในสมัยรัชกาลที่ ๔

John Thomson

พระราชพิธีโสกันต์เจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์ (รัชกาลที่ ๕) ในปี ๒๔๐๙ รัชกาลที่ ๔ ทรงยืนอยู่บนเกยหน้าพระที่นั่งอาภรณ์พิโมกข์ปราสาท ขณะที่เจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์ประทับบนพระราชยานเสลี่ยงคานหาม

Wouter Hagens

พระที่นั่งอาภรณ์พิโมกข์ปราสาท องค์จำลอง ในงานเอ็กซ์โป ปี ๒๕๐๑ ที่กรุงบรัสเซลส์ ประเทศเบลเยียม

A 04 Aphon Phimok Prasat Pavilion
The Grand Palace, Na Phra Lan Rd.
8.30am-3.30pm Everyday
02 623 5500 / 02 623 5499
www.royalgrandpalace.th

พระที่นั่งสุทไธศวรรย์ปราสาท A05

เป็นพระที่นั่งองค์ใหญ่ที่สร้างยาวคร่อมไปตามแนวกำแพงพระบรมมหาราชวังด้านทิศตะวันออก ตั้งตระหง่านเหนือลานโล่งทางด้านหน้า

แรกสร้างในสมัยรัชกาลที่ ๑ เป็นเพียงพลับพลาโถงเครื่องไม้ หลังคาไม่มียอดปราสาท ใช้สำหรับเป็นที่ประทับทอดพระเนตรกระบวนแห่ที่ท้องสนามไชยด้านล่าง บริเวณด้านหน้ากำแพงพระบรมมหาราชวัง

ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๓ ได้เปลี่ยนเป็นผนังก่ออิฐถือปูน และเพิ่มยอดปราสาทบนหลังคาด้วย

Supanut Arunoprayote

รัชกาลที่ ๙ ออกมหาสมาคม เนื่องในการพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ปี ๒๔๙๓

ยอดปราสาททรงมณฑป ที่มีการสร้างเพิ่มเติมในสมัยรัชกาลที่ ๓ ซึ่งถือเป็นเอกสิทธิ์เฉพาะพระที่นั่งในวังหลวงเท่านั้นจึงจะทำยอดปราสาทได้

หลังคาซ้อนชั้น ๔ ชั้น แต่ละชั้นแบ่งย่อยเป็น ๓ ตับ แต่ละตับมุงด้วยกระเบื้องเคลือบสีแสด ตัดขอบเขียว

การแบ่งหลังคาออกเป็นตับย่อยๆ นั้น ช่วยลดทอนระนาบขนาดใหญ่ของผืนหลังคาให้เล็กลง ขณะเดียวกันการตัดขอบหลังคาด้วยกระเบื้องคู่สีตรงข้าม ก็ช่วยย่อยพื้นที่หลังคาสีแสดให้ดูไม่ต่อเนื่องกันเป็นผืนใหญ่ผืนเดียว หลังคาพระที่นั่งจึงดูเบาไม่ใหญ่โตเทอะทะ หรือหนาหนักเท่าที่ควรจะเป็น

ส่วนระเบียงที่มุขกลาง ต่อยื่นออกมาเพื่อเป็นที่เสด็จออกสีหบัญชรนั้น ได้ถูกต่อเติมขึ้นในปี ๒๔๙๓ เมื่อครั้งรัชกาลที่ ๙ ออกมหาสมาคม เนื่องในการพระราชพิธีบรมราชาภิเษก

Sutthai Sawan Prasat is located on the edge of the Grand Palace on Sanam Chai’s side. It was first built during King Rama I’s era as an open wooden structure with no walls, used for observing parades at the field outside the Grand Palace. In King Rama III’s era, brick and mortar walls were constructed, and the spire was added to the roof. In 1950, King Rama IX granted a grand audience on the occasion of His Majesty’s Royal Coronation Ceremony.

A 04 Sutthai Sawan Prasat
The Grand Palace, Sanam Chai Rd.
Not Open to the Public

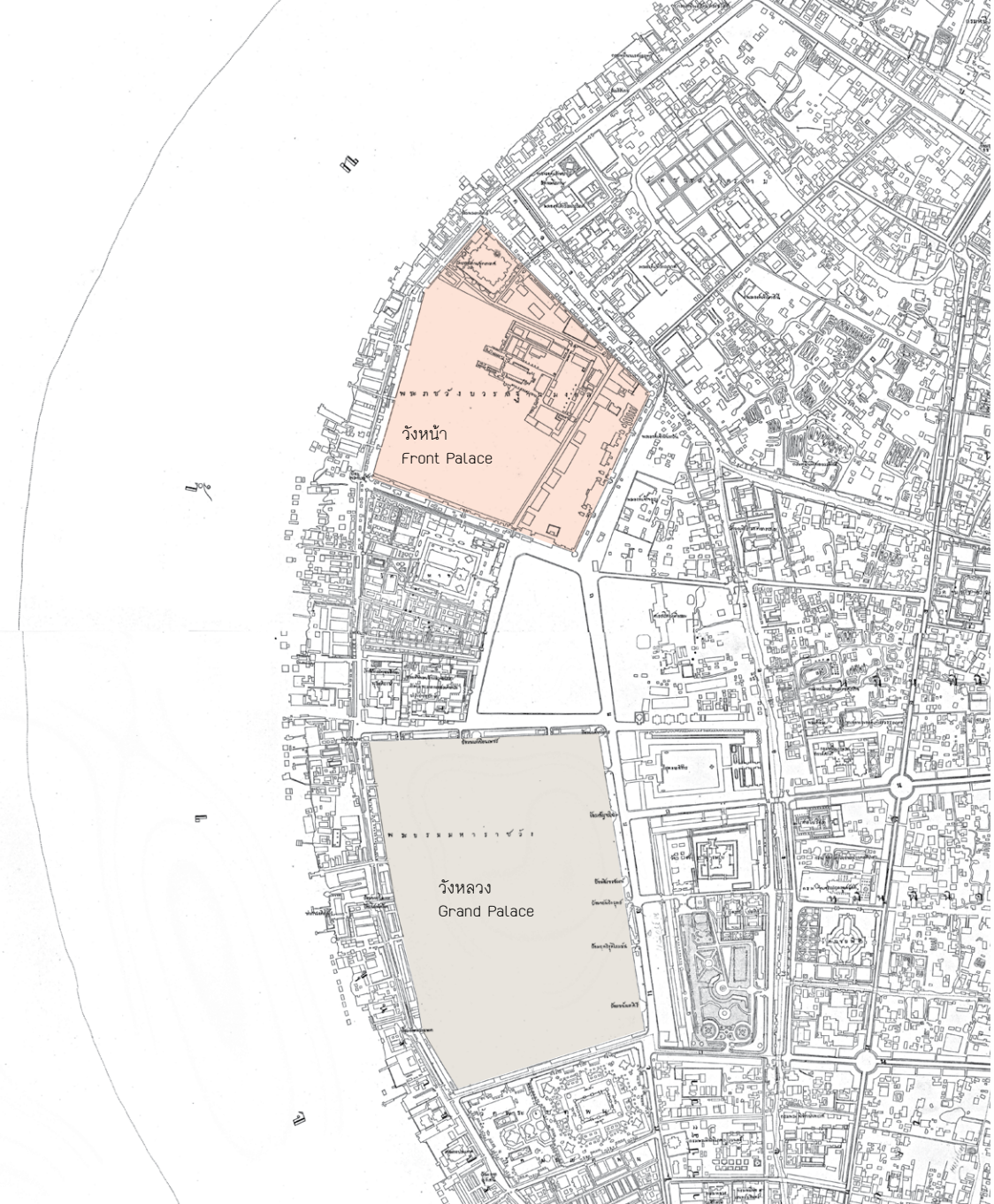

วิมานกษัตริย์องค์ที่สอง ตึกไทยในวังหน้า

Architectural Traditions of the Front Palace

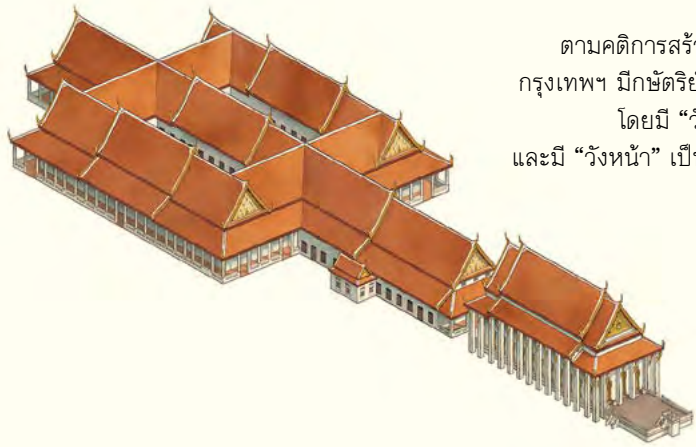

รู้หรือไม่?
ตามคติการสร้างเมืองแบบจารีตประเพณีนั้น
กรุงเทพฯ มีกษัตริย์เป็นผู้ปกครองถึง ๒ พระองค์
โดยมี “วังหลวง” เป็นกษัตริย์องค์ที่ ๑
และมี “วังหน้า” เป็นอุปราช หรือกษัตริย์องค์ที่ ๒

อีกนัยหนึ่งก็คือ มีพระบรมมหาราชวังเป็นวังหลวง และพระราชวังบวรสถานมงคลเป็นวังหน้า ซึ่งในปัจจุบันวังหน้าก็คือ พื้นที่บริเวณพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร นั่นเอง

ทีนี้ลองมาดูกันว่าพระที่นั่งองค์ต่างๆ ของวังหน้า จะเหมือนหรือแตกต่างจากวังหลวงกันอย่างไรบ้าง

In ancient Thai traditions, a city would consist of the Royal Palace, or the supreme monarch, and the Front Palace (viceroy) as the second monarch.

Currently, the Front Palace is the ground of the National Museum Bangkok. Let’s see if the royal palace of the second monarch is similar to or different from the Grand Palace.

เรื่องเล่าชาวเกาะ

คนหรือวัง? ... วังหรือคน?

เอ๊ะ...ตกลงคำว่า “วังหน้า” หรือ “พระราชวังบวรสถานมงคล” นี้ เป็นชื่อคนหรือชื่อสถานที่กันแน่? ช่างเป็นศัพท์ที่ชวนงงเสียนี่กระไร

แท้จริงแล้ว วังหน้า หรือพระราชวังบวรสถานมงคล มีอยู่ด้วยกัน ๒ ความหมาย

จะหมายถึง “สถานที่” คือ วังที่ประทับของพระมหาอุปราช ก็ได้ หรือจะหมายถึง “บุคคล” และ “ตำแหน่ง” ของผู้ที่ครองวังนั้นอยู่ก็ได้เช่นกัน

พระที่นั่งพุทไธสวรรย์ A06

พระที่นั่งพุทไธสวรรย์เป็นพระที่นั่งองค์สำคัญองค์หนึ่งในวังหน้า สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๑ โดยสมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท (พระอนุชาของรัชกาลที่ ๑ ผู้ครองตำแหน่งวังหน้าในสมัยนั้น) เพื่อใช้สำหรับประกอบพระราชพิธีต่างๆ เช่นเดียวกับพระมหาปราสาทในวังหลวง

ครั้นในปี ๒๓๓๘ ขณะกำลังก่อสร้างอยู่นั้นได้อัญเชิญพระพุทธสิหิงค์ จากเมืองเชียงใหม่ลงมายังพระนคร จึงได้อุทิศพระที่นั่งองค์นี้ถวายเป็นหอพระสำหรับประดิษฐานพระพุทธสิหิงค์

แรกสร้างจึงใช้ชื่อว่าพระที่นั่ง “พุทธาสวรรย์” ต่อมาได้เปลี่ยนเป็นพระที่นั่ง “พุทไธสวรรย์” ในสมัยรัชกาลที่ ๔ เพื่อให้ล้อกับพระที่นั่ง “สุทไธศวรรย์” A05 พระที่นั่งริมรั้วของวังหลวงนั่นเอง

Phutthai Sawan Throne Hall was built during the viceroy of King Rama I’s era (his younger brother). Inside, there is Phra Phuttha Sihing Buddha statue, which is an important Buddha statue of Thailand, relocated from Chiang Mai. The distinctive feature of this Throne Hall is the mural paintings of deva (deities) and Buddha’s history.

A 06 Phutthai Sawan Thron Hall
National Museum Bangkok, Na Phra That Rd.
9.00am-4.00pm Wed-Sun except public holidays
02 224 1370
www.virtualmuseum.finearts.go.th/bangkoknationalmuseums
nationalmuseumbangkok

ผนังก่ออิฐถือปูน ทำหน้าที่รับน้ำหนักโครงสร้างจากหลังคาถ่ายลงสู่ผนัง ทำให้ไม่ต้องมีเสามารับน้ำหนักโครงหลังคาโถงภายใน พระที่นั่งจึงโปร่งโล่ง ไม่รกตา มีเพียงเสาพาไลเฉพาะที่ด้านนอกเพื่อรองรับน้ำหนักของชายคาเท่านั้น

คอสอง (ผนังระหว่างหลังคากับชายคา) ประดับลวดลายปูนปั้นอย่างจีน ซึ่งได้ทำขึ้นในคราวปฏิสังขรณ์ใหญ่สมัยสมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาศักดิพลเสพ (วังหน้าในสมัยรัชกาลที่ ๓) อันเป็นยุคสมัยที่ศิลปะจีนเป็นที่นิยมอย่างกว้างขวาง

เครื่องลำยองหรือองค์ประกอบหลังคาหน้าจั่วของวังหน้ามีเพียงช่อฟ้า ใบระกา และหางหงส์ ไม่อาจทำเป็นนาคสะดุ้งหรือลอนโค้งไปมาได้ เพราะเป็นของสงวนตามฐานานุศักดิ์ไว้สำหรับวัดและวังหลวงเท่านั้น ช่างวังหน้าจึงทำได้แต่เพียงทรงตรงๆ แอ่นไปตามระนาบของโครงหลังคา เรียกว่า “รวยระกา” ซึ่งถือว่าเป็นสไตล์เฉพาะของสกุลช่างวังหน้าในเวลาต่อมา

หน้าบันแกะสลักเป็นรูปพระพรหมสถิตในวิมาน ๓ หลัง เหตุที่ต้องเป็นพระพรหม ก็สืบเนื่องมาจากนามเดิมของพระที่นั่ง คือ สุทธาสวรรย์ นั้น เป็นชั้นสูงสุดของรูปพรหมนั่นเอง

ติดยันต์อรหันต์แปดทิศ หรือโป๊ยก่วย เครื่องรางของจีน ที่เหนือวิมานพระพรหมองค์กลาง

ภาพจิตรกรรมเทพชุมนุมภายในพระที่นั่งพุทไธสวรรย์ วาดมาตั้งแต่ครั้งก่อสร้างในสมัยรัชกาลที่ ๑ จึงถือว่าเป็น จุดเด่นที่สำคัญของพระที่นั่งองค์นี้

ชาลากว้างด้านหน้าพระที่นั่ง เดิมเป็นที่ประดิษฐานพระที่นั่งคชกรรมประเวศ ซึ่งได้รื้อถอนออกไปในสมัยรัชกาลที่ ๕

เรื่องเล่าชาวเกาะ

พระที่นั่งคชกรรมประเวช

เมื่อคราวรัชกาลที่ ๔ สถาปนาพระอนุชา คือ เจ้าฟ้าจุฑามณี ขึ้นเป็นสมเด็จพระมหาอุปราชวังหน้า โดยเฉลิมพระนามว่า “พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว” มีพระราชอิสริยยศเทียบเท่าพระมหากษัตริย์นั้น

ในพระราชวังบวรสถานมงคล หรือวังหน้า จึงเกิดธรรมเนียมใหม่ คือ การสร้างปราสาทขึ้นเป็นครั้งแรก เพราะโดยปกติแล้ว ต้องสงวนไว้ให้มีเฉพาะในวังหลวงเท่านั้น วังหน้าไม่อาจสร้างพระที่นั่งที่มียอดเป็นปราสาทอย่างพระที่นั่งดุสิตฯ ได้

“พระที่นั่งคชกรรมประเวศ” จึงได้ปลูกขึ้นมาที่บริเวณด้านหน้าพระที่นั่งพุทไธสวรรย์ เป็นพระที่นั่งเครื่องไม้จตุรมุขทรงปราสาท ขนาดและสัณฐานอย่างเช่นพระที่นั่งอาภรณ์พิโมกข์ปราสาท ในพระบรมมหาราชวังที่สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๔ เช่นกัน

ต่อมาพระที่นั่งคชกรรมประเวศ ได้รื้อถอนไปในสมัยรัชกาลที่ ๕ เมื่อคราวยกเลิกตำแหน่งวังหน้า เนื่องจากอาคารมีสภาพชำรุดผุพัง ขณะเดียวกันก็ถือเป็นการทำลายสถานะของวังหน้าให้หมดไปในเชิงสัญลักษณ์อีกด้วย

พระที่นั่งอิศราวินิจฉัย A07

สร้างขึ้นในสมัยสมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาศักดิพลเสพ (วังหน้าในสมัยรัชกาลที่ ๓) เพื่อใช้เป็นพระที่นั่งท้องพระโรงแบบเดียวกับพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยในวังหลวง A01 ภายในประดิษฐานพระที่นั่งบุษบกเกรินทรงปราสาทที่ตอนท้ายของโถงท้องพระโรง เช่นเดียวกับพระที่นั่งบุษบกมาลาในพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยของวังหลวง

ภายในมีเสาเพื่อใช้สำหรับรับน้ำหนักหลังคาหน้าจั่ว ส่วนผนังอาคารย้ายไปรับน้ำหนักชายคาปีกนกแทน ทำให้มีพื้นที่ใช้สอยภายในอาคารมากขึ้น ต่างจากพระที่นั่งพุทไธสวรรย์ที่ใช้ผนังรับน้ำหนักโครงสร้างของหลังคาโดยตรง ทำให้พื้นที่ภายในแคบ แต่แลกมาด้วยการไม่มีเสาภายในให้กวนตา

ชุ้มพระทวาร และชุ้มพระบัญชร ชุ้มประตูหน้าต่างของพระที่นั่งในวังหน้า ทำเป็นชุ้มบันแถลงหรือชุ้มทรงจั่ว ต่างจากชุ้มประตูหน้าต่างของวังหลวงที่ทำเป็นชุ้มยอดทรงมณฑป เช่น ที่พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาทในพระบรมมหาราชวัง เป็นต้น

Itsara Winitchai Throne Hall was constructed in the viceroy of King Rama III's era and was used as the royal Throne Hall similar to the Grand Palace's Amarin Winitchai Throne Hall. Inside, there is a royal throne at the far end of the hall, used for the viceroy's royal duties.

พระที่นั่งอิศราวินิจฉัย
ผนังอาคารย้ายไปรับน้ำหนักชายคาปีกนก

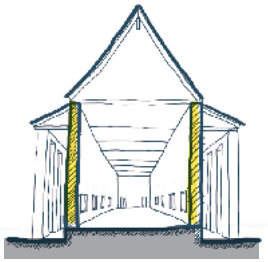

พระที่นั่งพุทไธสวรรย์
ผนังรับน้ำหนักโครงสร้างของหลังคาโดยตรง

A 07 Itsara Winitchai Throne Hall
National Museum Bangkok, Na Phra That Rd.
9.00am-4.00pm Wed-Sun except public holidays
02 224 1370
www.virtualmuseum.finearts.go.th/bangkoknationalmuseums
nationalmuseumbangkok

A 08 Siwamok Phiman Audience Hall
National Museum Bangkok, Na Phra That Rd.
9.00am-4.00pm Wed-Sun except public holidays
02 224 1370
www.virtualmuseum.finearts.go.th/bangkoknationalmuseums
nationalmuseumbangkok

พระที่นั่งศิวโมกขพิมาน A08

พระที่นั่งศิวโมกขพิมาน ปัจจุบันใช้เป็นห้องจัดแสดงนิทรรศการหมุนเวียนของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร

สร้างขึ้นตั้งแต่คราวสร้างวังหน้า ในสมัยสมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท (วังหน้าในสมัยรัชกาลที่ ๑) เดิมทีทำเป็นพระที่นั่งไม้ทรงโถง ไม่มีผนัง ใช้เป็นท้องพระโรงตั้งพระที่นั่งบวรฉัตรสำหรับพระมหาอุปราชประทับออกขุนนาง

ต่อมาในสมัยสมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาศักดิพลเสพ (วังหน้าในสมัยรัชกาลที่ ๓) โปรดให้ปฏิสังขรณ์ขยายขนาดสร้างใหม่เป็นเครื่องก่ออิฐถือปูนดังเช่นในปัจจุบัน

จนเมื่อพระที่นั่งอิศราวินิจฉัยก่อสร้างแล้วเสร็จพร้อมประดิษฐานพระที่นั่งบุษบกด้วยนั้น จึงย้ายท้องพระโรงไปที่นั่นแทน

Siwamok Phiman Audience Hall was built in the viceroy of King Rama I's era. Formerly, it was used as a throne hall of the Front Palace. The front gable features a figure of Narai mounted on Garuda, while the back features Brahma on Hamsa. Currently, it is used as an exhibition venue for the National Museum Bangkok's temporary exhibitions.

หลังคาพระที่นั่งของวังหน้าจะเป็นหลังคาชั้นเดียว ไม่มีมุขลดซ้อนชั้น และมุงด้วยกระเบื้องดินเผาไม่เคลือบสี เนื่องจากเป็นข้อปฏิบัติที่ไม่อาจมุงกระเบื้องหลากสีล้อมกรอบแบบของวังหลวงได้ ส่งผลให้พื้นที่หลังคาของวังหน้ายังคงเป็นระนาบผืนใหญ่ ทึบตัน ดูหนาและหนัก ไม่อาจไล่ระดับให้เบาบางอ่อนช้อยตามแบบหลังคาพระที่นั่งในวังหลวงได้ จะเห็นได้ว่าฐานานุศักดิ์ถือเป็นเรื่องสำคัญในงานสถาปัตยกรรมไทยประเพณีเป็นอย่างยิ่ง

เครื่องลำยองของวังหน้า มีช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ และ "รวยระกา" ตรงที่อ แทนที่จะเป็น "นาคสะดุ้ง" โค้งไปมา นั่นเพราะนาคสะดุ้งเป็นองค์ประกอบที่สงวนไว้สำหรับวัดและวังหลวงเท่านั้น

ส่วนหน้าบันด้านหน้า (ทิศตะวันออก) แกะเป็นรูปนารายณ์ทรงครุฑ ขณะที่ด้านหลัง (ทิศตะวันตก) เป็นรูปพระพรหมทรงหงส์

เรื่องเล่าชาวเกาะ

จาก "วังหน้า" มาเป็น "มิวเซียมหลวง"

เมื่อกรมพระราชวังบวรวิชัยชาญ (วังหน้าในสมัยรัชกาลที่ ๕) เสด็จทิวงคตในปี ๒๔๒๘ ตำแหน่งพระมหาอุปราช หรือวังหน้าก็ถูกตัดตอนยกเลิกไป

และมีการตั้งผู้สืบราชบัลลังก์ ในตำแหน่ง "มกุฎราชกุมาร" ขึ้นมาแทน หมู่พระที่นั่งในพระราชวังบวรสถานมงคลจึงรับหน้าที่ใหม่ในฐานะ "มิวเซียมหลวง" โอนถ่ายศิลปวัตถุจากหอคองคาเดีย C04 มารวบรวมไว้ที่นี่ ซึ่งต่อมาได้พัฒนามาเป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร ในที่สุด

พระที่นั่งเหล่านี้ นอกจากจะใช้เป็นห้องจัดแสดงวัตถุโบราณของชาติอันประเมินค่ามิได้แล้ว องค์พระที่นั่งเองยังถือได้ว่าเป็นวัตถุจัดแสดงชิ้นใหญ่ในพิพิธภัณฑ์ ที่แสดงให้เห็นถึงศิลปสถาปัตยกรรมแบบไทยประเพณีของสกุลช่างวังหน้าด้วย

นอกจากนี้ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนครยังมีสถาปัตยกรรมอื่นๆ ที่ไม่ใช่ผลงานของวังหน้า ซึ่งได้ปลูกสร้างผนวกเข้ามาในภายหลัง ดังเช่น ศาลาสำราญมุขมาตย์ ซึ่งสร้างในสมัยรัชกาลที่ ๕ และพระที่นั่งลงสรง ในรัชกาลที่ ๖

นับได้ว่าเป็นผลงานด้านสถาปัตยกรรมชิ้นเอกที่ควรค่าแก่การนำเสนอให้ชนรุ่นหลังได้รับชมเป็นอย่างยิ่ง

รูปแบบไทย

รูปแบบพม่า

รูปแบบชวา

รูปแบบตะวันตก

ศาลาสำราญมุขมาตย์ A09

สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๕ ถือเป็นศาลาไทยประเพณีที่ไม่ใช่ประเพณีนิยม ออกแบบโดยกรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ นายช่างใหญ่แห่งยุค ซึ่งทรงใส่องค์ประกอบที่มีความแปลกใหม่นอกเหนือจากขนบการสร้างสถาปัตยกรรมไทยแบบจารีตที่มีมาแต่ดั้งเดิม โดยมีการผสมผสานรูปแบบสถาปัตยกรรมของไทย พม่า ชวา และตะวันตก เข้าด้วยกัน

เมื่อแรกสร้างตั้งอยู่ที่สวนแง่เต่ง ในพระราชวังดุสิต (ในอาณาบริเวณของพระที่นั่งวิมานเมฆ) กระทั่งมิวเซียมหลวงที่วังหน้า ได้รับการจัดตั้งเป็นพิพิธภัณฑสถานสำหรับพระนคร ในสมัยรัชกาลที่ ๗ จึงได้ชะลอศาลาสำราญมุขมาตย์มาปลูกข้างๆ พระที่นั่งอิศราวินิจฉัย ในพื้นที่วังหน้าแห่งนี้

Samran Mukkhamat Thai Pavilion was built in the reign of King Rama V (late 20th century), designed by Prince Naris. It features Thai architectural style with influences from other cultures. Formerly, it was located elsewhere, but later moved to the premise of the National Museum Bangkok in the 1920s during King Rama VII's era as an architectural example for Thai people to see.

ศาลาลงสรง A10

เป็นศาลาทรงจตุรมุขขนาดกะทัดรัด สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๖ เพื่อใช้เป็นสถานที่ประทับสำหรับทรงพระเครื่องใหญ่ (ตัดผม) เดิมทีสร้างที่พระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม แล้วโปรดฯ ให้ย้ายมาปลูกในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร โดยตั้งเด่นอยู่บริเวณประตูทางเข้ามาจวบจนทุกวันนี้

Long Song Thai Pavilion was built in the 1910s during the reign of King Rama VI as a haircut venue. The pavilion was later moved to the premise of the National Museum Bangkok.

DATA

A 09 Samran Mukkhamat Thai Pavilion
National Museum Bangkok, Na Phra That Rd.
9.00am-4.00pm Wed-Sun except public holidays
02 224 1370
www.virtualmuseum.finearts.go.th/bangkoknationalmuseums
nationalmuseumbangkok

A 10 Long Song Thai Pavilion
National Museum Bangkok, Na Phra That Rd.
9.00am-4.00pm Wed-Sun except public holidays
02 224 1370
www.virtualmuseum.finearts.go.th/bangkoknationalmuseums
nationalmuseumbangkok

บ้านพี่เรือนน้อง วังหลวง VS วังหน้า

ใครๆ คงคิดว่าสถาปัตยกรรมไทยแบบจารีตประเพณีนั้นดูเหมือนกันไปหมด โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระที่นั่งทั้งหลายที่ปลูกสร้างกันในพระบรมมหาราชวัง และพระราชวังบวรสถานมงคล แม้มองโดยรวมแล้วอาจดูคล้ายคลึงกันเป็นอย่างมาก แต่หากพินิจพิเคราะห์ด้วยสายตาอันถี่ถ้วนแล้ว จะเห็นแจ้งว่าองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมใน “วังหลวง” กับ “วังหน้า” นั้น มีความเหมือนที่แตกต่างกันอย่างไรบ้าง เรามีคำตอบ...

พระบรมมหาราชวัง (วังหลวง)		พระราชวังบวร (วังหน้า)
หลังคายอดปราสาท		
สร้างยอดปราสาทได้ • พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท • พระที่นั่งสุทไธสวรรย์ • พระที่นั่งอาภรณ์พิโมกข์ปราสาท		 สร้างยอดปราสาทไม่ได้ (ยกเว้นพระที่นั่งคชกรรมประเวศ ซึ่งสร้างเพื่อเฉลิมพระเกียรติยศพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว เทียบเท่าพระเจ้าแผ่นดิน)
หลังคาซ้อนชั้นและกระเบื้องมุงหลังคา		
หลังคาซ้อนชั้น โครงหลังคาถูกลดทอน เป็นผืนย่อยหลายผืน ลดหลั่นกันไป มุงกระเบื้องเคลือบสี ใช้การมุงลักสี ๒ สี หรือ ๓ สี		 ไม่มีหลังคาซ้อนชั้น โครงสร้างหลังคาหน้าจั่วผืนใหญ่ผืนเดียว มุงกระเบื้องดินเผาไม่เคลือบ ไม่มีการมุงลักสี
เครื่องลำยอง นาคสะดุ้ง		
นาคสะดุ้ง (ลอนคดโค้งไปมา)		 รวยระกา (ตรงๆ แอ่นโค้งไปตามโครงหลังคา)
เครื่องลำยอง หางหงส์		
หางหงส์ มีนาคเบือน (มีที่พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท และพระที่นั่งอาภรณ์พิโมกข์ปราสาท)		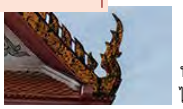 หางหงส์ ไม่มีนาคเบือน
ซุ้มพระทวาร พระบัญชร		
ซุ้มยอดทรงมณฑป หรือทรงปราสาท		 ซุ้มบันแถลง หรือซุ้มทรงจั่ว
หน้าบัน		
ลงรักปิดทองประดับกระจก		 ลงรักปิดทองประดับกระจก

เหล้าเก่าในขวดใหม่ ตึกใหม่ไทยประเพณี

Old Booze, New Bottle

นอกจากวังหลวง วังหน้า และวัดวาอารามต่างๆ ที่เป็นสถาปัตยกรรมรูปแบบไทยประเพณีที่หลงเหลืออยู่ในเกาะรัตนโกสินทร์แล้ว ก็ยังมีสถาปัตยกรรมไทยที่สร้างขึ้นใหม่ในสมัยปัจจุบันปรากฏให้เราได้เห็นกันอยู่บ้าง ดังผลงานการออกแบบทั้งสามชิ้นของสถาปนิกชั้นครูจากกรมศิลปากร **พลอากาศตรี อาวุธ เงินชูกลิ่น** ผู้ซึ่งได้รับเกียรติเชิดชูเป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปสถาปัตยกรรม (สถาปัตยกรรมไทย) ในปี ๒๕๔๑

In addition to palaces and temples, the Old Town area of Bangkok is home to some newly built traditional Thai architecture, designed by an architectural expert from the Fine Arts Department **Arvuth Ngoenchuklin,** a national artist in Thai architecture.

ศาลหลักเมืองกรุงเทพ A11

ศาลหลักเมืองมีมาตั้งแต่สถาปนากรุงรัตนโกสินทร์เป็นราชธานี เดิมทีเป็นเพียงศาลาธรรมดาๆ เท่านั้น ต่อมารัชกาลที่ ๔ ทรงให้ปรับปรุงยกเป็นยอดปรางค์ ตามอย่างศาลที่กรุงเก่า โดยอาคารจตุรมุขที่มีเครื่องยอดเป็นปรางค์นั้นถือเป็นพระราชนิยมในรัชกาลนี้ก็ว่าได้ จะเห็นได้ว่าปราสาทพระเทพบิดรในวัดพระแก้ว ที่มียอดเป็นปรางค์นั้น ก็สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๔ เช่นกัน

จนกระทั่งปี ๒๕๒๓ ศาลหลักเมืองได้มีการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่อีกหน เพื่อเตรียมฉลองงานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ครบ ๒๐๐ ปี ในปี ๒๕๒๕ โดยก่อสร้างขึ้นใหม่เป็นอาคารเครื่องปูนทรงยอดปรางค์เช่นเดียวกับศาลเดิม มีหลังคาซ้อนชั้น และหน้าบันประดับกระเบื้องเคลือบ

Bangkok City Pillar Shrine was built when Bangkok was established as the capital city. Later, in the reign of King Rama IV, it was renovated and featured a cruciform floor plan with a corn cob-shaped spire. It went through another major renovation on the occasion of the Bangkok Bicentennial 1982 celebration.

พลับพลาโถงจตุรมุข ใช้เป็นที่สำหรับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงออกรับแขกบ้านแขกเมืองของประเทศ
หลังคามุขลด ๒ ชั้น มุงกระเบื้องเคลือบสีประดับช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ นาคสะดุ้ง หน้าบันปิดทองประดับกระจก ล้วนครบตามคุณลักษณะทางสถาปัตยกรรมแบบจารีตประเพณีที่สร้างขึ้นเพื่อพระมหากษัตริย์

พระที่นั่งลานพลับพลามหาเจษฎาบดินทร์ A12

พื้นที่เดิมตรงนี้เคยเป็นที่ตั้งของโรงภาพยนตร์ยอดนิยมในอดีต “ศาลาเฉลิมไทย” ก่อนจะมาเป็นลานพลับพลามหาเจษฎาบดินทร์อย่างที่เห็นในปัจจุบัน

ศาลาเฉลิมไทยรื้อไปในปี ๒๕๓๒ เพื่อเปิดมุมมองให้กับวิหารวัดราชนัดดา และโลหะปราสาทที่ถูกบดบังอยู่เบื้องหลัง และเนื่องจากโบราณสถานทั้งสองสร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๓ ลานบริเวณนี้จึงตั้งชื่อตามพระอิศริยยศของพระองค์ก่อนที่จะขึ้นครองราชย์ คือ “กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์”

Maha Chetsadabodin Royal Pavilion was formerly home to a cinema which was demolished in 1989 to reveal the view of the Iron Stupa (Loha Prasat) at the back.

“ศาลาเฉลิมไทย” ก่อนจะมาเป็นลานพลับพลามหาเจษฎาบดินทร์

A11 Bangkok City Pillar Shrine
Lak Mueang Rd.
6.30am-6.30pm
02 222 9876
bangkokcitypillarshrine.com

A12 Maha Chetsadabodin Royal Pavilion
Maha Chetsadabodin Park, Ratchadamnoen Klang Rd.
9.00am-8.00pm
02 224 8807 / 02 224 4599

พระที่นั่งสันติชัยปราการ A13

ในปี ๒๕๔๒ ได้มีการปรับปรุงภูมิทัศน์โดยรอบป้อมพระสุเมรุ เพื่อให้เป็นสวนสาธารณะขนาดย่อมและครั้งนั้นเอง ได้มีการสร้างพระที่นั่งสันติชัยปราการขึ้นมาสำหรับใช้ในงานพระราชพิธีพยุหยาตราทางชลมารค ในโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษาครบ ๖ รอบของรัชกาลที่ ๙ ด้วย

Santi Chai Prakan Royal Pavilion: In 1999, the area around Sumen Fort was renovated to create a public park and to build a royal pavilion for the Royal Barge Procession on the occasion of His Majesty King Bhumibol Adulyadej's 72nd or 6th cycle birthday anniversary.

หน้าบันประดับตราสัญลักษณ์งานเฉลิมพระชนมพรรษาครบ ๖ รอบของรัชกาลที่ ๙ มีเสาทะลุผ่านชายคาปีกนก ขึ้นไปรับมุขประเจิด มุขประเจิด คือหน้าบันที่ทำยื่นลอยออกมาจากหลังคาซ้อนชั้น

เรื่องเล่าชาวเกาะ

มุขประเจิด

ศาลาการเปรียญ วัดใหญ่สุวรรณาราม จังหวัดเพชรบุรี (เดิมคือตำหนักหรือท้องพระโรงฝ่ายใน ในพระราชวังหลวงของกรุงศรีอยุธยา) และพระวิหารหลวง วัดมหาธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช

ทั้งสองแห่งต่างสร้างขึ้นในสมัยอยุธยาตอนปลาย และมีมุขประเจิดด้วยกันทั้งคู่

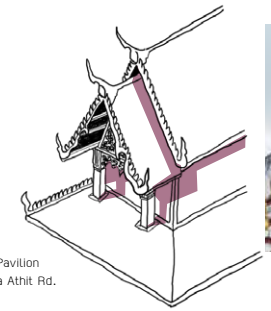

วัดใหญ่สุวรรณาราม
จังหวัดเพชรบุรี

วัดมหาธาตุ
จังหวัดนครศรีธรรมราช

DATA 28

A13 Santi Chai Prakan Royal Pavilion
Santi Chai Prakan Park, Phra Athit Rd.
5.00am-9.00pm

พลอากาศตรี อาวุธ เงินชูกลิ่น

สถาปนิกไทยผู้เชี่ยวชาญด้านสถาปัตยกรรมไทย จากกรมศิลปากร และศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปสถาปัตยกรรม (สถาปัตยกรรมไทย) ในปี ๒๕๔๑

จบการศึกษาสาขาสถาปัตยกรรมไทย จากมหาวิทยาลัยศิลปากร จากนั้นเข้ารับราชการเป็นสถาปนิกประจำกองทัพอากาศ จนได้ยศเรืออากาศเอก แต่อาชีพทหารคงไม่ใช่ทาง จึงโอนมารับตำแหน่งนายช่างศิลปกรรม ประจำกองหัตถศิลป์ กรมศิลปากร ก่อนจะได้เลื่อนเป็นหัวหน้าฝ่ายบูรณปฏิสังขรณ์ กองสถาปัตยกรรมไทย ในอีก ๓ ปีต่อมา

ผลงานดี การงานเจริญก้าวหน้า จนได้เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านบูรณปฏิสังขรณ์และสถาปัตยกรรมไทย และรั้งตำแหน่งอธิบดีกรมศิลปากรในที่สุด เมื่อปี ๒๕๔๕

อาจารย์อาวุธมีผลงานออกแบบแนวไทยประเพณีที่โดดเด่นมากมาย ที่มีกล่าวถึงในเล่มนี้ก็มี **ศาลหลักเมือง** (๒๕๒๓) A11, **พระที่นั่งพลับพลามหาเจษฎาบดินทร์** (๒๕๓๒) A12, **พระที่นั่งสันติชัยปราการ** (๒๕๔๒) A13 และงานบูรณะมณฑป**โลหะปราสาท วัดราชนัดดา** ให้เป็นยอดทองแดงรมดำ (๒๕๓๙) B06

"งานดี ไม่ทันเวลา
คุณค่าไม่มี"

Fibo4me

พระเมรุเจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดาฯ
ณ ท้องสนามหลวง
ผลงานชิ้นสุดท้ายของอาวุธ เงินชูกลิ่น

อาจารย์อาวุธยังเป็นผู้ออกแบบพระเมรุอีกถึง ๓ องค์ คือพระเมรุสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี สมเด็จย่า (๒๕๓๙), กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ (๒๕๕๑) และ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดาฯ (๒๕๕๕)

ส่วนงานบูรณะปฏิสังขรณ์ก็มี บูรณะวัดพระแก้ว พระปฐมเจดีย์ เป็นอาทิ แถมยังเป็นผู้ออกแบบวัดพระรามเก้า กาญจนาภิเษก อีกด้วย

ท่านอาวุธเสียชีวิตลงเมื่อปี ๒๕๕๖ ทิ้งผลงานให้เราเชยชมไว้มากมาย

ท้องพระโรงแบบไทย วังเจ้านายใช่จะเว่อร์วัง

Thai-style Royal Audience Halls

หลังจากได้เยี่ยมยลความวิบวับอลังการ สมกับที่ได้ชื่อว่าเป็นพระราชวังอย่างวังหลวงของพระมหากษัตริย์ และวังหน้าของพระมหาอุปราช กันมาแล้ว ในเกาะรัตนโกสินทร์ที่คุณยืนอยู่นี้ก็ยังมีวังเจ้านายระดับรองๆ ลงมาให้ได้เยี่ยมชมอีกด้วยกันถึง ๓ หลัง

ว่าแต่ว่า...วังเจ้านายจะเว่อร์วังแค่ไหน? มีรูปแบบเหมือนหรือต่างกันอย่างไรบ้าง? เราลองไปดูกัน

ท้องพระโรงของเจ้านายระดับพระองค์เจ้า (โอรสของพระมหากษัตริย์อันประสูติแต่เจ้าจอมมารดาสามัญชน) เป็นเรือนเครื่องไม้รูปแบบเรียบง่ายตรงไปตรงมาอย่างเรือนไทยที่เราคุ้นตา ตัวเรือนทาสีดินแดง หันด้านแปหรือด้านยาวออกหน้าวัง ยกพื้นสูงขึ้นมาเล็กน้อย ทำให้มีบันไดใหญ่ทอดขึ้นเรือนที่ด้านนี้

หลังคาเป็นหน้าจั่วชั้นเดียว ไม่มีลดชั้น มุงด้วยกระเบื้องดินเผาไม่เคลือบ (กระเบื้องเกล็ดเต่า) และมีชายคาปีกนกโดยรอบ

หน้าบันทั้งผืนเป็นลายลูกฟัก ไม่อาจลงรักปิดทองหรือประดับกระจกวิบวับอย่างในวังหลวงหรือวังหน้าได้ จึงเป็นท้องพระโรงที่สุดแสนสมถะ ไม่ได้เว่อร์วังดั่งวังเจ้านายเลยแม้แต่น้อย

Thai-style royal audience halls were not all extravagant. For lower-tier royal members, their audience halls were simple-looking wooden structures on stilts, painted with rouge. They looked similar to traditional Thai houses with gable roofs covered with terracotta tiles. The palaces looked very ordinary, far from being extravagant.

The Red Residence was built in King Rama II's era as his Queen's residence. Formerly, it was located inside the Grand Palace, before being moved to the National Museum Bangkok in the reign of King Pinklao, the second king in the reign of King Rama IV.

ตำหนักแดง A14

ถ้าเป็นสมัยนี้ต้องเรียกตำหนักติดล้อ เพราะย้ายที่ตั้งมาแล้วถึง ๓ ครั้งด้วยกัน

เดิมทีตำหนักแดง ปลูกอยู่ภายในเขตพระราชฐานชั้นในของพระบรมมหาราชวัง เพื่อเป็นตำหนักของสมเด็จพระศรีสุริเยนทราบรมราชินี ในรัชกาลที่ ๒ ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๓ ได้ย้ายไปปลูกที่พระราชวังเดิม (ของพระเจ้าตาก ฝั่งธนบุรี ภายในกองบัญชาการทหารเรือ ข้างวัดอรุณฯ ในปัจจุบัน) เพื่อเป็นที่ประทับของเจ้าฟ้าจุฑามณี (พระราชโอรสของพระศรีสุริเยนฯ เจ้าของตำหนักเดิม)

ครั้นเมื่อเจ้าฟ้าจุฑามณีได้สถาปนาเป็นพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าวังหน้าในสมัยรัชกาลที่ ๔ จึงได้ชะลอตำหนักแดงหลังนี้ มาปลูกไว้ที่พระราชวังบวรสถานมงคลด้วย ซึ่งปัจจุบันก็คือพื้นที่ของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร นั่นเอง

ตำหนักแดงจึงนับเป็นสถาปัตยกรรมแห่งหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงรูปแบบของท้องพระโรงเจ้านายในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ได้เป็นอย่างดี

The Audience Hall at Tha Phra Palace was built in the reign of King Rama II. It was used by Prince Chetsadabodin (later King Rama III) to perform royal duties, and later became the audience hall of Prince Naris, who was an expert on Thai art and architecture. Today, it is home to the Silpakorn University Art Gallery.

ท้องพระโรงวังท่าพระ A15

ท้องพระโรงวังท่าพระ สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๒ เพื่อเป็นที่ว่าราชการของกรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ (พระยศของรัชกาลที่ ๓ ก่อนขึ้นครองราชย์) ซึ่งประทับอยู่ ณ วังท่าพระนี้ (กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ เป็นพระราชโอรสของรัชกาลที่ ๒ กับเจ้าจอมมารดาเรียม มีพระนามเดิม พระองค์เจ้าชายทับ)

หลังจากนั้นจึงมีเจ้านายระดับพระองค์เจ้าเข้าครองอีกหลายพระองค์ จนถึงรัชกาลที่ ๕ พระองค์เจ้าจิตรเจริญ หรือกรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ เสด็จมาครอง ได้มีการต่อเติมตึกฝรั่งเป็นที่ประทับอยู่ทางด้านหลังอีก ๒ หลัง คือ ตำหนักกลาง และตำหนักพรรณราย

ส่วนตัวท้องพระโรงเอง ก็มีการปรับปรุงให้ร่วมสมัยขึ้นด้วยผนังก่ออิฐถือปูน และติดตั้งลูกกรงเหล็กหล่อจากเมืองฝรั่งที่กำแพงแก้ว

ปัจจุบันท้องพระโรงวังท่าพระ คือ หอศิลป์ของมหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ นั่นเอง

ผศ.ดร.กรรณิการ์ สุธีรัตนกิรษย์

The Audience Hall at Ban Mo Palace was built in King Rama III's era and was the residence of Prince Kunjara, King Rama III's son. It was used for royal duties and khon practice. At present, it is maintained by the Kunjara family and is not open to the public.

ท้องพระโรงวังบ้านหม้อ A16

ท้องพระโรงวังบ้านหม้อ สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๓ ย่านชุมชนบ้านหม้อ ริมคลองตลาดหรือคลองคูเมืองเดิม

เพื่อเป็นที่ประทับของพระองค์เจ้ากุญชร กรมพระพิทักษ์เทเวศน์ (โอรสของรัชกาลที่ ๓ กับเจ้าจอมมารดาศิลา) ในอดีตใช้เป็นที่ออกว่าราชการ และเป็นที่ซ้อมโขนละคร

ปัจจุบันวังบ้านหม้ออยู่ในความดูแลของราชสกุลกุญชร และไม่ได้เปิดให้เข้าชม แต่เรายังอาจพอจะชะเง้อชะแง้ดูท้องพระโรงได้จากภายนอก เพียงเข้าซอยเจ้าคุณเทเวศร์ (ที่อยู่ข้างวัง) ไปสัก ๒๐๐ เมตร จะเห็นประตูวังบ้านหม้ออยู่ทางขวา (แต่เดิมท้องพระโรงจะเข้าจากทางด้านนี้เป็นหลัก)

ภาพของหลังคาที่มุงด้วยกระเบื้องดินเผา และประดับด้วยช่อฟ้าที่หัวท้าย ตั้งตระหง่านอยู่เบื้องหลังประตู ก็คือ ท้องพระโรงวังบ้านหม้อนี้เอง

A14 The Red Residence
National Museum Bangkok, Na Phra That Rd.
9.00am-4.00pm Wed-Sun except public holidays
02 224 1370
www.virtualmuseum.finearts.go.th/bangkoknationalmuseums
nationalmuseumbangkok

A15 The Audience Hall at Tha Phra Palace
Silpakorn University, Na Phra Lan Rd.
02 623 6115-22
www.su.ac.th/th/wangthapra.php

A16 The Audience Hall at Ban Mo Palace
128 Atsadang Rd.
Not Open to the Public

ท้องพระโรงวังท้ายวัดพระเชตุพน A17

ในปี ๒๕๔๙ เมื่อมีการขุดค้นโบราณคดี ที่ด้านหน้าตึกกระทรวงพาณิชย์เดิม C15 หลังจากที่กระทรวงได้ย้ายที่ทำการไปอยู่ที่อื่นแล้ว ได้ค้นพบฐานรากของท้องพระโรงวัง ที่สร้างขึ้นมาตั้งสมัยรัชกาลที่ ๓ ทำให้สามารถสันนิษฐานรูปแบบของวังได้ว่า

ท้องพระโรงมีลักษณะเช่นท้องพระโรงของวังเจ้านายชั้นพระองค์เจ้า คือเป็นเรือนไทยหันด้านยาวออกทางหน้าวัง หลังคาชั้นเดียวไม่มีมุขลด มุงหลังคาด้วยกระเบื้องดินเผาไม่เคลือบ ยกพื้นสูง มีบันไดก่ออิฐถือปูนสำหรับขึ้นลงประมาณ ๓-๕ ขั้น ใต้ถุนโล่ง ภายในท้องพระโรงเป็นโถงยาวสำหรับออกว่าราชการ

In 2006, the archeological excavation was undertaken in front of the Ministry of Commerce building after the Ministry re-located to another place. The foundations of the Audience Hall found led us to envision the design of the palace in the early 19th century.

The Audience Hall, similar to other audience halls belonging to other sons of the king, was a Thai-style pavilion, with its long side facing the front. The roof was made with unglazed, terracotta roof tiles and the pavilion was built on stilts. Its stairs were made of bricks and mortar, about 3-5 steps in height. There was space under the building. Inside the Audience Hall, there was a long hall for state activities.

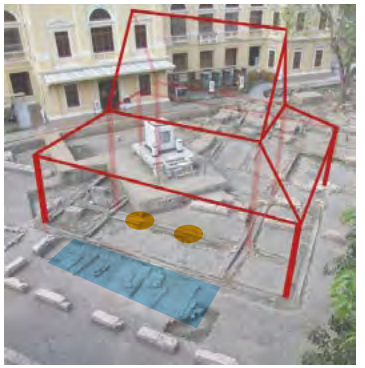

“หลุมเสา” สันนิษฐานได้ว่าท้องพระโรงหลังนี้มี เสาไม้ เพื่อใช้รองรับหลังคาหน้าจั่วมุงกระเบื้อง จากการศึกษาอาคารท้องพระโรงของเจ้านายชั้นพระองค์เจ้าที่สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๓ เช่น ท้องพระโรงวังบ้านหม้อ และวังท่าพระ ล้วนเป็นอาคารเครื่องไม้หลังคาหน้าจั่วมุงกระเบื้องด้วยกันทั้งสิ้น

การขุดค้นทางโบราณคดียังเจอแนวซุงและอิฐที่ใช้เป็นฐานรากของบันไดทางเข้าท้องพระโรงด้วย เป็นบันไดก่ออิฐถือปูน สูงประมาณ ๓-๕ ขั้น ตั้งอยู่ที่ด้านยาวของท้องพระโรง ซึ่งเป็นด้านหน้าของวัง

“คลองราก” (Strip footing) คือฐานรากที่ใช้รองรับน้ำหนักผนัง มีลักษณะเป็นไม้ซุงวางเรียงต่อกันไป แนวของการวางซุงทำให้ทราบถึงขอบเขตของตัวอาคาร เป็นหลักฐานสำคัญที่ช่วยอธิบายลักษณะทางกายภาพของท้องพระโรงให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ชวนกันมาชม “มิวเซียมใต้ดิน” ที่สถานีรถไฟฟ้าสนามไชย ทางออกที่ ๑ ที่แสดงหลักฐานทางโบราณคดีของพื้นที่ตรงนี้ ด้วยการจำลองหลุมขุดค้นโบราณคดีแสดงฐานรากของวังเก่า

At MRT Sanam Chai Station Exit 1, you can explore an underground site museum which brings you archeological evidence from this very area. We have created an archeological excavation to show you the foundations of a former palace.

A17 Underground Site Museum
MRT Sanam Chai Station, Exit 1
6.00am-12.00pm

รั้วรอบขอบเมือง
Fortifications of Bangkok

ในการสร้างราชธานีแห่งใหม่ไม่อาจขาดสิ่งก่อสร้างอันมั่นคงแข็งแรงสำหรับเป็นปราการป้องกันพระนครได้ ดังนั้นเมื่อคราวสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ขึ้นในปี ๒๓๒๕ กำแพงพระนคร ป้อมปราการ และหอรบ จึงถือเป็นสิ่งก่อสร้างสำคัญพื้นฐานที่ขาดไม่ได้สำหรับราชอาณาจักรในสมัยโบราณ

When Bangkok was first established as the capital city, it needed strong structures to protect its safety. Therefore, city walls and forts were constructed.

เมื่อคราวสถาปนากรุงเทพฯ เป็นราชธานี ในสมัยรัชกาลที่ ๑ มีการสร้างป้อมปราการตามแนวกำแพงพระนครจำนวนทั้งสิ้น ๑๔ ป้อม เพื่อใช้รักษาพระนคร ตามยุทธวิธีการรบแบบโบราณ

แต่ในปัจจุบันเหลือให้เห็นอยู่เพียง ๒ ป้อม คือ ป้อมพระสุเมรุ และป้อมมหากาฬ เท่านั้น

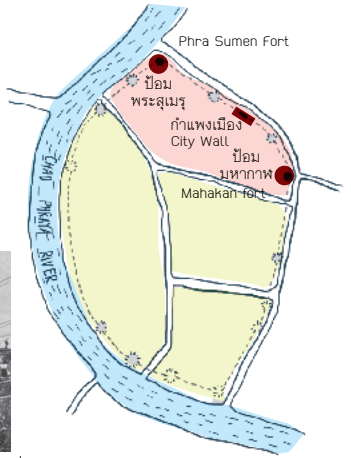

ป้อมพระสุเมรุ A18

ป้อมพระสุเมรุเป็นป้อมใหญ่อยู่หัวมุมกำแพงเมืองด้านทิศเหนือ ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ตรงปากคลองบางลำพู ซึ่งถือเป็นชัยภูมิอย่างดีในการป้องกันข้าศึก แบบป้อมเพชรของกรุงศรีอยุธยา แต่ทว่าป้อมนี้ไม่เคยได้ใช้งานตามวัตถุประสงค์ของการก่อสร้างเลย แม้แต่ป้อมมหากาฬเองก็เช่นกัน

นอกจากนี้แล้วชื่อป้อมพระสุเมรุ ยังถูกนำไปตั้งเป็นชื่อถนนในย่านนี้ด้วย โดยถนนดังกล่าวเลียบไปตามกำแพงเมืองด้านทิศเหนือของพระนคร

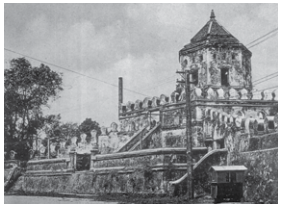

รูปถ่ายป้อมพระสุเมรุราวปลายรัชกาลที่ ๕ ครั้งหนึ่งหอรบได้เคยพังทลายไป จึงได้รูปถ่ายเก่าเป็นหลักฐานชิ้นสำคัญที่ช่วยในการบูรณะซ่อมแซมป้อมให้กลับคืนสู่สภาพเดิม

ป้อมแปดเหลี่ยม ๓ ชั้น สูง ๑๙ เมตร ชั้นนอกสุดมีใบเสมาเป็นเหลี่ยม ชั้นที่สอง มีใบเสมายอดแหลมแบบเดียวกับเสมากำแพงเมือง ภายในมีห้องเก็บอาวุธและดินปืน ชั้นในสุดเป็นหอรบมีหลังคา

Phra Sumen Fort was constructed in King Rama I's era at the mouth of Bang Lamphu Canal (the city moat), on a strategic location vital to safeguarding the city. It is one of the two remaining forts today.

ป้อมมหากาฬ A19

สร้างขึ้นคราวสถาปนากรุงเทพฯ ในรัชกาลที่ ๑ เช่นเดียวกับป้อมพระสุเมรุ และไม่เคยได้ใช้งานในการป้องกันข้าศึกเช่นเดียวกัน

ป้อมมหากาฬเป็นป้อมใหญ่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของพระนคร ริมคลองคูเมืองเชื่อมต่อไปยังคลองมหานาค เชิงสะพานผ่านฟ้าลีลาศ เป็น ๑ ใน ๒ ป้อม (จากทั้งหมด ๑๔ ป้อมที่สร้าง) ที่ยังคงเหลือให้เห็นอยู่ในปัจจุบัน

ป้อมปราการรูปทรงแปดเหลี่ยมมีทั้งหมด ๓ ชั้น ชั้นในสุดเป็นหอรบมีหลังคา สูง ๑๕ เมตร ใบเสมาเหลี่ยม ต่างจากเสมาของกำแพงเมืองที่พาดผ่านป้อมซึ่งมีลักษณะเป็นยอดแหลม

Mahakan Fort was constructed in King Rama I's era to protect the city from enemies. It is located by a moat on the eastern side of the city. It is one of the two remaining forts today.

กำแพงเมือง A20

กำแพงพระนครที่หน้าวัดบวรนิเวศ เป็นส่วนหนึ่งของแนวกำแพงเมืองที่สร้างขึ้นล้อมรอบกรุง ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๑ เป็นกำแพงหนา ๑.๘๐ เมตร สูง ๖ เมตร มีใบเสมายอดแหลม ต่างจากใบเสมาเหลี่ยมของตัวป้อม

The City Wall in front of Bowon Niwet Temple is part of the Old City Wall built in the reign of King Rama I.

เรื่องเล่าชาวเกาะ

ลาวสร้างป้อม

ที่บอกว่ากรุงเทพฯ เมืองเทพสร้างนั้น ความจริงแล้วหาใช่ฝีมือเทพที่ไหน แต่เป็นฝีมือชั้นเทพของช่างหลวงช่างสิบหมู่ต่างหาก ที่ฝากผลงานเอาไว้ ส่วนการสร้างป้อมและกำแพงพระนครนั้น ได้มีการเกณฑ์ชาวลาวจากเมืองเวียงจันทน์ และหัวเมืองริมแม่น้ำโขงมาเป็นแรงงานขุดฐานรากสร้างป้อม ก่อกำแพงรอบพระนคร

โดยเมื่อก่อสร้างแล้วเสร็จชาวลาวเหล่านี้ก็หาได้กลับถิ่นฐานของตนเองไม่ หากแต่ต่างคนต่างลงหลักปักฐานอยู่ในบางกอกสืบลูกหลานเป็นคนพระนครต่อๆ กันมา

ใครเลยจะรู้ว่า...คุณอาจมีบรรพบุรุษเป็นพวกลาวสร้างป้อมเหล่านี้ก็เป็นได้

ประตูเมืองพระนคร

แรกสร้างเป็นประตูไม้ ทาดินแดง ต่อมาก่ออิฐต่อเติมด้านบนเป็นหอรบในสมัยรัชกาลที่ ๓

ครั้นมาถึงรัชกาลที่ ๕ ได้รื้อแล้วสร้างใหม่เป็นประตูยอด และก่ออิฐถือปูนแทน

ประตูเมืองกรุงเทพ มีทั้งสิ้น ๖๓ ประตู เป็นประตูใหญ่อย่างประตูที่หน้าวัดบวรนี้ ๑๖ ประตู และเป็นประตูเล็กอย่างประตูช่องกุดตรงกำแพงเมืองข้างป้อมมหากาฬทั้งสิ้น ๔๗ ประตูด้วยกันเลยทีเดียว

Bangkok City Gate was formerly made of wood. In the reign of King Rama V, it was torn down and reconstructed using brick and mortar, with a spire at the top.

A18 Phra Sumen Fort
Santi Chai Prakan Park, Phra Athit Rd.
5.00am-9.00pm

A19 Mahakan Fort
Maha Chai Rd.

A20 City wall
Phra Sumen Rd.

DATA

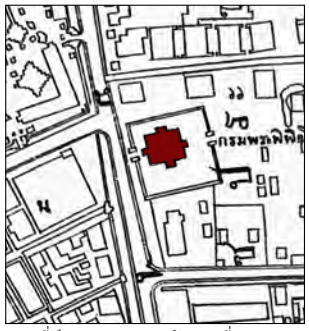

แผนที่ปี ๒๔๓๐ (กลางรัชกาลที่ ๕)
แสดงตำแหน่งหอกลอง ที่หน้าวัดโพธิ์

เรื่องเล่าชาวเกาะ

ในแต่ละชั้นจะมีกลองสำคัญ เพื่อใช้ตีแจ้งสัญญาณแตกต่างกันไปดังนี้

- กลองย่ำพระสุริย์ศรี อยู่ชั้นล่าง ใช้สำหรับบอกเวลา
- กลองอัคคีพินาศ อยู่ชั้นสอง ใช้สำหรับแจ้งไฟไหม้
- กลองพิฆาตไพรี อยู่ชั้นสาม ใช้สำหรับตีบอกสัญญาณเวลาข้าศึกยกทัพประชิดพระนคร ซึ่งกลองพิฆาตไพรีนี้ หน้ากลองยังคงใหม่ ไม่มีสึกลงไปเลย เหตุเพราะไม่เคยได้ใช้งานนั่นเอง (เช่นเดียวกับป้อมปราการ ที่ไม่เคยใช้ป้องกันข้าศึกเลยเช่นกัน)

หากใครอยากรู้ว่าหน้ากลองทั้งสามใบจะเก่าใหม่แค่ไหน ลองไปพิสูจน์ดูได้ด้วยตาตนเอง ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร (วังหน้าเดิม) มีกลองทั้งสามใบจัดแสดงอยู่

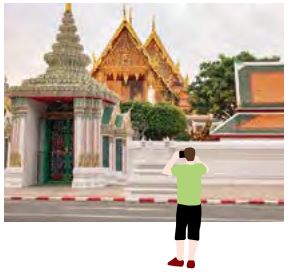

ขบวนเสด็จถวายผ้าพระกฐินของรัชกาลที่ ๔ หยุดนิ่งชั่วขณะ เพื่อให้จอห์น ทอมสัน ชักภาพนี้ที่หน้าวัดโพธิ์ หากสังเกตดูให้ดีจะพบว่ามีเกยตั้งอยู่ เพื่อใช้สำหรับขึ้น-ลง เสลี่ยงพระที่นั่งนั่นเอง

หอกลอง A21

หอกลองดั้งเดิม สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๑ บนพื้นที่ป่าช้าวัดโพธิ์ แต่เดิมนั้นสร้างเป็นอาคารไม้ ๓ ชั้น ทาดินแดง ไม่มีฝา พอถึงสมัยรัชกาลที่ ๕ โปรดฯ ให้รื้อลง เนื่องจากไม่มีความจำเป็นอีกต่อไป อีกทั้งจะใช้พื้นที่เพื่อสร้างพระราชอุทยานสวนเจ้าเชตุ (กรมการรักษาดินแดนในปัจจุบัน) นั่นเอง

หอกลองที่เราเห็นในปัจจุบัน ซึ่งตั้งอยู่ริมถนน หน้ากรมการรักษาดินแดน ตรงข้ามวัดโพธิ์นี้ จำลองขึ้นมาใหม่ในวาระสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ครบ ๒๐๐ ปี ในปี ๒๕๒๕

Drum Tower was originally built as a 3-story wooden tower in the reign of King Rama I, used to tell the time as well as to alert the public in case of fire or war. It was later demolished. The new one was built to emulate the original one on the occasion of the Bangkok Bicentennial Celebration in 1982.

เกย A22

เกย คือแท่นสำหรับเทียบพระราชยาน เพื่อใช้สำหรับขึ้น-ลงพาหนะ

เกยที่ตั้งอยู่หน้าวัดโพธิ์นี้ สร้างขึ้นมาใหม่ในตำแหน่งเดิม หลังจากที่มีการทุบทิ้งไปด้วยเหตุผลง่ายๆ ที่ว่าเกะกะทางเท้าสาธารณะ

Mounting platform is a platform used for mounting into and out of royal vehicles.

A01 พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย มไหสูรยพิมาน
A02 พระที่นั่งสนามจันทร์
A03 พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท
A04 พระที่นั่งอาภรณ์พิโมกข์ปราสาท
A05 พระที่นั่งสุทไธศวรรย์ปราสาท
A06 พระที่นั่งพุทไธสวรรย์
A07 พระที่นั่งอิศราวินิจฉัย
A08 พระที่นั่งศิวโมกขพิมาน
A09 ศาลาสำราญมุขมาตย์
A10 ศาลาลงสรง
A11 ศาลหลักเมืองกรุงเทพ
A12 พระที่นั่งลานพลับพลามหาเจษฎาบดินทร์
A13 พระที่นั่งสันติชัยปราการ
A14 ตำหนักแดง
A15 ท้องพระโรงวังท่าพระ
A16 ท้องพระโรงวังบ้านหม้อ
A17 ท้องพระโรงวังท้ายวัดพระเชตุพนฯ
A18 ป้อมพระสุเมรุ
A19 ป้อมมหากาฬ
A20 กำแพงเมือง ประตูพระนคร
A21 หอกลอง
A22 เกย

DATA
36

A 21 Drum Tower
In front of Wat Pho, Sanam Chai Rd.

A 22 Mounting platform
In front of Wat Pho, Sanam Chai Rd.